

De kerkenrekeningen van Neede uit de jaren 1592-1601.

Bennie te Vaarwerk

Inleiding

Kerkenrekeningen vormen een zeer interessante bron voor kerkhistorisch onderzoek. In deze rekeningen worden de inkomsten en uitgaven voor het kerkgebouw en kerkhof, de liturgie, de school en het armenwezen verantwoord. Dat maakt de rekeningen interessant, zeker als ze dan ook nog eens gaan over een periode waarvan we in deze contreien nog maar weinig weten, namelijk de voorreformatische kerk, in het geval van Neede, in de tijd vóór 1616. Van de Needse kerk zijn rekeningen bewaard gebleven uit de jaren 1591-1601. Algemeen wordt aangenomen dat de kerken in de Heerlijkheid Borculo, waarvan Neede deel uitmaakte, al lang voor de invoering van de Reformatie luthers waren. De toewijzing van de Heerlijkheid Borculo aan graaf Joost van Limburg en Bronckhorst in 1615 betekende ook het doorzetten van de Reformatie in calvinistische zin. Deze kreeg begin 1616 zijn beslag. De inkomsten en uitgaven van de kerk kunnen een beter beeld geven over de religie die in het kerkgebouw werd uitgeoefend en het onderhoud ervan. Maar ook over andere belangrijke tijdsontwikkelingen informeren de rekeningen ons. In de jaren 1580-1590 kreeg de regio te maken met de Nederlandse Opstand. De gevolgen daarvan dreunen nog jarenlang na in de kerkenrekeningen. In 1596 werd de Gelderse stad Groenlo belegerd door Staatse troepen die onder leiding stonden van prins Maurits. De kerk van Neede werd enkele malen direct getroffen door de oorlogsgevolgen. Aan het einde van de zestiende eeuw keerde de rust enigszins terug. Ook dat is terug te vinden in de rekeningen, want de inkomsten van de kerk nemen weer toe.

De opsteller van de rekening: heer Herman Helmichs

De rekening is opgemaakt door heer Herman Helmichs, die zichzelf 'vicecureten', bij de ondertekening 'vice-pastor', en vicaris te Neede noemt. Het woord heer duidt erop dat we te maken hebben met een geestelijke. Dat geldt ook voor het woord 'vicecureit' of 'vice-pastor', dat vertaald kan worden als onderpastoor of plaatsvervangend pastoor. Dit is geen kapelaan, zoals wellicht gedacht kan worden. De officiële pastoor van Neede was hij in ieder geval niet. Dat was op het moment dat de rekening afgesloten werd (1602) volgens de ondertekening Johan Remen of Rhemmen.¹ Het kwam in die tijd vaak voor dat de formele pastoor (dus met benoemingsbrief van de bisschop/aartsdiaken op zak) iemand inhuurde om de dagelijkse zielzorgtaken in de parochie uit te voeren, uiteraard voor een gering bedrag, want de pastoor was bezitter van de pastorie met al de daaraan verbonden inkomsten. Het kwam (al in de 15de eeuw) voor dat een pastoor meerdere parochies runde en de dagelijkse zielzorg door een vicaris of kapelaan liet waarnemen. Pastoor Remen werd in 1595 te Neede benoemd als opvolger van de in dat jaar overleden pastoor Johan van Merveld.² De laatste wordt in de rekeningen niet met naam genoemd. Bij het afhoren van de rekening was pastoor Remen niet aanwezig. Hij liet zich vertegenwoordigen door Gerhartt Kottinck uit Ahaus. Uit de rekening blijkt niet dat de pastoor vaak aanwezig was in Neede. Hij was in ieder geval in Neede aanwezig op de dag vóór Middewinter ('Middewintersavent', 20 december). Dit was één van de dagen waarop de koster kaarsen maakte, waarbij hij de nodige hulp kreeg. Het was een dag waarop vermoedelijk flink werd uitgekapt, gelet op de onkosten die gemaakt werden. Helmichs was in maart 1577 door de vrouwe van Borculo, gravin-weduwe Maria van der Hoya, aan aartsdiaken Bitter van Raesfelt voorgedragen ter benoeming voor de vacant gekomen vicarie van St.-Johannes de Doper en St.-Catharina in de parochiekerk van Neede.³ Uit deze voordracht door de Lutherse vrouwe van Borculo mogen we wel opmaken dat Helmichs zeker niet afkerig was van het Lutheranisme. De gravin-weduwe stond bekend als een vurig verdedigster van de religieuze status quo, i.c. de Augsburgse confessie. Na het overlijden van haar man, graaf Joost van Bronckhorst, heer van Borculo, in 1553 heeft zij met de leenheer, de vorstbisschop en het domkapittel van Münster een overeenkomst gesloten over het bezit van Borculo tot aan haar dood. Daarin heeft zij het voor elkaar gekregen om de bestaande religieuze verhoudingen geaccepteerd te krijgen. Dat betekende dat de Augsburgse confessie i.c. het lutheranisme, in de kerken van de heerlijkheid ongestoord uitgeoefend kon worden. Helmichs' inkomsten kwamen uit zijn vicarie en uit een vergoeding die de pastoor hem gaf. Uit de rekening over 1593 blijkt dat hij een rente kreeg uit zijn vicarie, die overigens nergens met naam genoemd wordt. De pastoor, hoewel meestal afwezig, behield natuurlijk het grootste deel van de

opbrengsten van de aan hem toegekende pastorie. Dat maakte dat zo'n huurling, met de titel vicecureit, zijn inkomen via bijbanen probeerde aan te vullen. Heer Herman Helmichs deed dat o.a. door middel van een bijbaan als opsteller van de kerkenrekeningen. Ook Borculo had zo'n vicecureit, namelijk Israël Swave of Suavius. Hij nam de taken waar van de formele pastoor Bernardus ab Holle of Hollius, die zelf vicecureit in Meppen was. Swave was getrouwd met een dochter van de Borculose rentmeester Zwivell. De aan hem verwante Daniël Schwave was in 1598 vicecureit van Geesteren, waar Adolphus Volbier de formele pastoor was. In Eibergen was dat in 1580 Jobst Grevinckhoff, maar ook hij had een vicecureit aangesteld, namelijk Christoffer von Munster. In 1591 wordt Theodorus Grevinckhoff als pastoor van Eibergen genoemd, met de uit Everschwinkel in het Munsterland afkomstige kapelaan Joannes Cetwig als vicecureit. Het systeem van de vicecureiten, huurlingen of 'uitzendkrachten', zoals men ze wel zou kunnen noemen, is in de tot het bisdom Münster behorende deel van de latere Achterhoek nog onvoldoende bestudeerd, maar heeft hier ook welig getierd. Vicecureit en vicaris Helmichs had in ieder geval een zoon, die Evert heette. Hij wordt in de rekening van 1601 'min sonne' (mijn zoon) genoemd. Dat wil nog niet zeggen dat Helmichs getrouwd was, maar wel dat hij mogelijk in concubinaat (buitenechtelijke samenleving) leefde. Het voor priesters verplichte celibaat stelde al lange tijd weinig meer voor en was een wijd verbreide praktijk. De Reformatie betekende dat priesters, wilden zij hun dienst als calvinistisch predikant voortzetten, hun concubine moesten trouwen. In het katholiek gebleven Münsterland kostte het consequent doorzetten van het celibaat vele tientallen jaren. In een verslag uit 1591 van de Borculose drost aan de Munsterse regering over de toestand van de Borculose pastorie en vicarieën, wordt gemeld '... dat des zaligen pastors soene van Niede noch alhir in der garvenkamer [sacristie] solde hebben vicariam s. Anthonij.'

De aard van de kerkdiensten

Uit de rekeningen wordt duidelijk in de kerk van Neede de kerkdienst zeer waarschijnlijk op Lutherse wijze werd uitgeoefend. Dat blijkt o.a. uit de gebruikte kalender en aanduiding van enkele feestdagen, zoals Christmissen (kerstmis) en uit de wijze van avondmaalsviering, namelijk meerdere malen per jaar onder beide gedaanten, dus met brood en wijn. Dat was in de katholieke kerk van toen ongebruikelijk. De geconsacreerde hostie en wijn werd meestal alleen door de pastoor tijdens de mis genuttigd met de kerkgangers als toeschouwers. De parochianen gingen in ieder geval minimaal eenmaal per jaar ter communie, namelijk met Pasen in het kader van de paasplicht. Die communie werd dan vermoedelijk niet tijdens de mis, maar erna uitgereikt. Wijn hoorde daar niet bij. Ook de benaming van de communie is protestants: 'Hellige Nachtmahell' (1596) (ook: Aventmahell, Abentmahell).

De heiligenkalender en een Needs Marianum

Aan de katholieke tijd herinnert (alleen al door het Latijn) de verwijzing naar 'dedicationis ecclesiae' (1597), het feest van de kerkwijding of het feest van de kerkpatroon (in dit geval St.-Ceacilia, 22 november) die aanleiding was tot het opdragen van de kerkmis: de mis voor de kerk waarvan het woord 'kermis' is afgeleid. Helaas staat er geen datum of patroonsnaam bij.

Ook een heiligendag wijst op het lutheranisme, nl. St.-Michael. In lutherse kerken in het 16de eeuwse Westfalen nam het feest van St.-Michael (29 september) soms de plaats in van Maria Hemelvaart als een van de vier hoogtijdagen (met Kerstmis, Pasen en Pinksteren). Maar daarvan lijkt in Neede geen sprake te zijn, temeer daar Maria Hemelvaart in de rekening onder de Latijnse naam voorkomt:

Assumptionis Mariae. Het is aannemelijk dat de Mariafeesten en in het bijzonder Maria Hemelvaart in de parochie Neede meer dan gewone betekenis heeft gehad, kan afgeleid worden uit het feit dat het klooster Überwasser in Münster Maria tot kerkpatroon had en het feest daar uitbundig gevierd werd.

Bovendien werd in 1512 door Aelbert van der Hoeve en diens vrouw Ysenbolt, waarschijnlijk wonend op de Noordijkse havezate Hoeve, een weideperceel aan de kerk van Neede vermaakt voor de vergulding van de versiering van Onze Lieve Vrouw 'in der Sonne'.⁴ Uit die laatste toevoeging is op te maken dat het ging om een zgn. Marianum: een groot, dubbel Mariabeeld, omgeven door een stralenkrans, hangend in één van de gewelven van de kerk. In de rekeningen worden de volgende heiligen- en feestdagen genoemd (alfabetisch):

Assumptionis Mariae: 15 augustus

Bartholomeus: 24 augustus

Cathedra Petri: 22 februari

Christmissen (Christdagh, Kerstmis): 25 december; Christabendt: 24 december

Circumcisionis Domini (Circumcisio Domini, Besnijdenis des Heren): 1 januari

Jacobi: 25 juli

Lechtmissen: Maria Lichtmis, 2 februari

Margreten (Margreten als die bow anfenck), meest waarschijnlijk 13 juli (bow = het oogsten)

Marien Magdalenendagh: 22 juli

Martini: 11 november (St. Martensavent: 10 november)

Michaelis: 29 september

Misericordia: 2de zondag na Pasen

Palmen: Palmzondag, de zondag vóór Pasen

Quasimodo: eerste zondag na Pasen

Sacramenti (Sacramentsdag)

Trium Regum (Driekoningen): 6 januari

Unser Leven Vrawen: een van de Mariafeesten (Lichtmis: 2 februari; Boodschap: 25 maart;

Hemelvaart: 15 augustus; Geboorte: 8 september; Presentatie: 21 november)

De inhoud van de rekeningen

Veel benodigdheden voor de kerkdienst en onderhoud van het kerkgebouw moesten elders gekocht worden. Wijn werd gekocht in Lochem of Vreden, spijkers in Borculo, leien in Deventer of Wesel.

De leiendekker kwam jaarlijks. Het lijkt niet onaannemelijk dat de kerk het enige gebouw in Neede was dat een leien dak had. Leien werden in bundels uit Deventer gekocht, maar werden ook via Vreden uit Wesel gehaald, mogelijk om de Rijn- en IJsseltollen te omzeilen. Het vervoer van de leien uit Deventer ging over de Schipbeek, die, zoals bekend, aanzienlijk eerder en beter bevaarbaar was dan de Berkel. Vermoedelijk werd de vracht vanaf Gelselaar/Diepenheim of Markvelde per kar naar Neede vervoerd. Ook de Heer van Borculo zelf liet nog omstreeks het midden van de zeventiende eeuw gebruik maken van de Schipbeek en een overslagpunt onder Diepenheim om stenen en ander materiaal aan te voeren voor de grootscheepse verbouwing van zijn kasteel.

De Needse kerk beschikte over een uurwerk. Voor het onderhoud en reparaties daarvan wordt enkele malen melding gemaakt van een 'meester' uurwerkmaker uit Goor, dat op het gebied van uurwerken dus een oude traditie heeft. In 1594 kon het uurwerk niet in Neede zelf gemaakt worden en werd het in Goor gerepareerd.

Opvallend in de rekeningen zijn het ontbreken van posten voor begravingen in de kerk of op het kerkhof dat rondom de kerk lag. Het kerkhof wordt als zodanig wel enkele malen genoemd.

Het onderwijs

Als overblijfsel uit de Middeleeuwen, was de school nog een onderdeel van de kerk en werd ook uit de inkomsten van de kerkfabriek betaald. Vandaar dat de uitgaven voor het onderwijs in de kerkenrekeningen te vinden zijn. In 1596 blijkt de koster tevens school te houden, dus schoolmeester te zijn, maar later is er (weer) sprake van een aparte schoolmeester. Zijn inkomsten werden in 1598 vergroot door hem de inkomsten uit een vicarie, genoemd het 'officium', ter grootte van een schepel rogge toe te kennen.⁵ Dat was overigens geen ongebruikelijke gang van zaken.

Armenzorg

Ook de armenzorg werd verantwoord in de kerkenrekening. We zien uitgaven voor kleding en periodiek voor het bakken van brood. Neede had overigens een provisorie, maar het is niet bekend of deze vóór de Reformatie in 1616 een zelfstandige (burgerlijke) organisatie was of dat ze onderdeel uitmaakte van de kerk.

Sporen van de Tachtigjarige Oorlog in de rekeningen

Ook het krijgsgewoel in het kader van de Nederlandse Opstand (80-jarige Oorlog) heeft zijn sporen in de Needse rekening nagelaten. De neutraliteit van de heerlijkheid Borculo, want formeel nog steeds Munsters grondgebied, was maar betrekkelijk. Het meest ervan heeft de stad Borculo geprofiteerd. Het platteland met zijn open stadjes en dorpen was echter open terrein voor de legers van beide kanten. Al eerder schreef ik over het leed op het platteland van Borculo tijdens de belegeringen van de schansen bij Goor in 1581 en van de stad Lochem in 1582.⁶ Met name in het eerste geval leden Neede en Gelselaar, dat toen nog onder het kerspel Neede viel, veel schade. Ook in latere jaren van de zestiende eeuw moet er op het platteland veel ellende zijn geweest. Zo werden de inwoners gedwongen maandelijksse geldsommen af te staan aan de oorlogspartijen om 'ge vrijwaard' te blijven

van verdere ellende. Het gevolg laat zich raden: veel verlaten erven en gronden die niet meer bebouwd werden en dus ook geen inkomsten konden genereren. Dat is ook terug te vinden aan het slot van de kerkenrekening, waar een opsomming was opgenomen van de achterstallige pachten.

Toen in 1596 de vrouw van Elshof ('die Elshavesche') begraven werd kwam er een troep soldaten op het kerkhof, waarna de begrafenisgangers vluchtten. De soldaten stalen de schop, zodat er een nieuwe gemaakt moest worden. Het werden er meteen twee. In datzelfde jaar staken soldaten van Prins Maurits ('goesen', geuzen), die Groenlo belegerden, de deuren van de kerk in brand. Er moesten twee nieuwe deuren gemaakt worden. Kerken waren voor plunderende soldaten een aantrekkelijk doelwit, omdat ingezetenen er hun kostbaarheden vaak opborgen in kisten. Kerken en kerkhoven genoten oorspronkelijk immuniteit. Maar soldaten die vaak onvoldoende beloond werden trokken zich daarvan niets aan, zoals blijkt uit een uit 1582 daterende schadelijst, waarin melding wordt gemaakt van het openbreken en plunderen van in de kerken van Neede, Geesteren en Gelselaar opgeborgen kisten met kostbaarheden van lokale inwoners. Bovendien waren plaatsen als Geesteren, Neede en Eibergen, die door hun open karakter niet verdedigbaar waren, gemakkelijke doelwitten.

Bewaring van de kerkelijke kostbaarheden in de Stiftskerk van Vreden

De kerken van Eibergen en Neede hadden hun eigen kostbaarheden ('cleinoden') in Vreden in veiligheid gebracht. Als in deze kerken de diensten op Lutherse wijze werden uitgeoefend, waren de katholieke kostbaarheden niet meer nodig. Men kan daarbij denken aan kelken, monstransen, relikwieën en mogelijk ook bezitspapieren. Niet aan beelden, omdat er sprake is van kisten waarin deze kostbaarheden opgeborgen waren. De kerkenkist van Neede wordt beschreven als 'ein beslagen schrein myt drei slotten'.⁷ Voor het eerst wordt er melding van gemaakt in 1598, als het kerkbestuur verontrust wordt door meldingen van de aanwezigheid van het Spaanse leger in Vreden (waarheen het waarschijnlijk was getrokken na de inname van Groenlo door Maurits in het voorgaande jaar). De Needse kerkenkist was opgeslagen bij een Vredense burger. Men achtte dat niet veilig genoeg en dus werd graaf Joost van Stirum (hij was nog geen heer van Borculo!) verzocht een brief te schrijven aan de Vredense ambtman Herman Berckenfelt, om de kerkenkist onder te brengen in de veilig(er) geachte Stiftskerk (Gravinnenkercke). En passant wordt gemeld dat ook 'die vann Eibergenn' bij de koster van de Stiftskerk een kerkenkist hadden staan. Toen de koster in 1601 overleed, ging de zoon van de vicaris met kerkmeester Olthaer opnieuw naar Vreden om de veilige bewaring van het 'kerckenschrein' te continueren. Het is goed denkbaar dat delen van de Needse en Eibergse kostbaarheden nooit meer teruggekomen zijn. Hierbij valt vooral te denken aan de relikwieën, want in 1616 wordt melding gemaakt van een kanunnikschap dat verbonden was aan de Vredense Stiftskerk St.-Felicitaskerk met St.-Mattheus als patroon. De naam van de Eibergse kerkpatroon wordt ook vermeld op een stuk perkament uit de 17de eeuw. Verder is er een Mattheusrelikwie in Vreden aanwezig in een gotische relikhouder. Voor het behoud van een en ander kan ook een rol hebben gespeeld dat Agnes van Limburg-Stirum tussen 1603 en 1645 abdis van het Stift Vreden was. Zij was een zuster van graaf Joost van Limburg Stirum, die sedert 1616 heer van Borculo was. Overigens was ook de Classis Zutphen gebrand op de inhoud van de kerkenkisten, met name met het doel om ze te verkopen. In de heerlijkheid Borculo heeft de heer zich in ieder geval bemoeid met de verkoop van de kerkelijke kostbaarheden na de Reformatie in 1616.

De procedure van het controleren ('afhoren') van de kerkenrekeningen

De drost van de Heerlijkheid Borculo laat via de voogd aankondigen dat hij de kerkenrekeningen wil controleren. Die brengt daarvan de kerkmeesters op de hoogte, want zij zijn formeel verantwoordelijk voor het financieel beheer van de kerk. Het afhoren gebeurde in aanwezigheid van 'huisluiden', waarmee de ingezetenen van het kerspel Neede bedoeld werden. Bij de controle waren ook de Borculose rentmeester Zwivell en de richter aanwezig. In de rekening worden maar een paar namen van kerkmeesters genoemd, nl. 93: Olthaer en Gert Gerdinck (1593) en Johan Hueten (overleden in of voor 1595)

Over de rekeningen en de transcriptie

Het rekeningjaar liep van Martini tot Martini van het volgende jaar. St.-Martini of St.-Maarten viel op 11 november. Het was vanoudse d dag waarop pachten werden betaald.

Het origineel, overigens een afschrift, bevindt zich in het Bistumsarchiv Münster, onder 'Borculo A4'. Afschrijver is de bisschoppelijke notaris Gerhard van Wullen. De rekening omvat 69 bladzijden, die

later genummerd werden 342 a-z en 342 A-H.

Het origineel is beschadigd, d.w.z. er zitten gaten in, waardoor woorden en/of delen van de tekst zijn wegvallen of nauwelijks leesbaar zijn.

Verklaring van enkele gebruikte afkortingen en contracties:

In de transcriptie zijn de meeste afkortingen en contracties volledig uitgeschreven. De romeinse getallen zijn vervangen door arabische cijfers. Hoofdletters zijn alleen daar geschreven waar we dat nu (2012) ook zouden doen. Enkele gehandhaafde afkortingen:

S = Sint

st. = stuiver(s)

[ ] Tussen schrijvershaken: opmerkingen van de bewerker en ontbrekende/onleesbare tekstdelen.

Bijlage   Transcriptie van de kerkenrekening 1592-1601

[342] Copia vann einer rechenschaft der Nedenschen kirchenauffkumpsten unnd rentenn vann entfanck unnd aussgabe van dem jare 1592 bess zum jare 1601 durch hern Herman Helmichs vicecureten⁸ zu Neede geschreven.

1592

[342a] Noch untfangenn ahm gelde im jare anno 1592 darna als die rechenschup gescheitt wass:

Item vann Gertt Kerstken tho Eibergen 1½ ridergulden, dess jars 12 st. herkommende van Stine Meringes.

Item van Johan Vockinck tho Deventer 4 daler ad 30 stuver pensione, herkommende van Meynck dess jars ein daler.

Item vann Kerckhoff 44 st.

Item vann juncker Diderich van Belo untfangenn na luth oder inholdende twier handtschrifften, die eine van twintich riderguldens, denn rider van 24 st., die ander handtschriff vann 24 goltgulden, den gulden van 32 st., thosamen gerekentt 45, viff unnd viertich daler ad 30 st. denn daler. In biwesen Jorrienn van Belo, her Herman, die koster, na luth der quitantien so wij hem gegeben hebben van dese, 45 daler.

Hefft Belo twe daler inne gehalten umme ein supplicatione ahn heren tho schriuen wegenn der kerckenn.

Item van Hendrich Schulten 15 st.

Item van Johan Bruntinck 13 st.

Item van Timmer Burent 16 st.

Item van Schror Willem 12 st.

Item van Johan Tiesselinck 1½ daler.

Item van Herman ten Damme vanwegen Lissbeth Swers spiker 24½ st.

Item vann die Tolner in die Nortwick untfangenn vann ein stucke landes datt hie irstmal schorde ein halff molder weitten, dat nitt volle dochte, [342a-v] verkofft vor 15 st.

Item van Johan ton Roschemarsche 26 st.

Item van Johan Kostkens 32 st.

Item van Rotger Kock 3 daler 9 st.

Item van Roleff Assinck? 1½ daler und 7 st.

Somma: 61 daler weniger ½ st.

Na gedaner reckenschup widder uthgegevenn wegenn der kercken tho Neden de anno 1592:

Item als die her droste dorch den vogtt bij eine uns kerckmeister lethan [!] seggen rechenschup tho doene, worden aldar hussludenn beigefordertt, datt vort dar verterett 2 daler.

Wante sie weren dar twe dage umme na Borckelo genaenn.

Item als die reckenschup vor den heren drosten, rentemeister Herman Zwivell unnd [niet meer leesbaar] richter gedaen worde, doe wort haer vererett 1 richsdaler.

Item den sondagh vor Christmissen ein mengelen wins, den baden 1 st. Item Christdagh twe kannen wins, den baden 1 st.; den sondagh darna drei ortt wins, den baden 1 st. Niejarsdagh drei ortt wins, den baden 1 st. Facit thosamen 2 daler.

Item up Christabentt als die kerschen gemakett worden waren die kerckmeisteren, her Herman, unnd coster thosamen. Unkoste thosamenn gedaen: 40 st.

[342b] Item als wij kerckmeisteren uth manenn gewest haddenn van wegen der kercken verterett in beiwesende her Hermans unnd die coster: 1 daler.

Item mett consente her Hermans vor twe daler laken gekofft unnd 7 st. unnd dat angelacht ahn schemele wesenn dar 't van doene wass, datt makentt 7½ st. Noch so volle wandes tho twe par hasen⁹ mett hett makentt. Facit thosamen 3 daler minus ½ st.

Item tho Lechtmissen vor 8 st. smeer tho der klockenn.

Item up Palmdagh, Pascheaventt, Passchedagh, den sondagh darnha, thosamen vor 2½ daler wein, den badenn 3 st., unnd vor 4½ st. wegenn. Facit thosamen 3 daler minus 1 ort daler.

Item die glase tho gemaket baven dat koer, unnd in den torn mett staken unnd lemen unnd wath suss dar[...]de tho horde, unkoste gedaenn: 3 daler.

Item Johan ton Rossemorsche die scholenkamer thogemakett, gekostett 12 st.

Item eine plancke ahn die schantzendoere gekofft vor 15 st.

Item up Pinxteren ein ort wins [...]denn baden 1 st., facit 5 st.

Item tho Pinxteren den koster gedaen vor 7 st. smer tho der klockenn.

Item vann Deventer twe rijste¹⁰ leyen [342b-v] laten halen, die rijste vor acht gulden, den kaerman ½ gulden, die tolle 2 st., die schipper 2 daler. Noch ein st. tho tolle ahn der Schipbeckenn, Schothorst gegeben umme die leyenn vann der becken hen tho Nede tho furende 1 daler, twe knechte, ethen en drincken 5 stuver. Facit thosamen 14 daler und 8 st.

Twe und dertich. Summa 32 daler unde 13½ st.

Item up Pinxterenn in anno 1592 hebbe ich Berentt Leyendecker tho Vreden gesondenn, 8 daler, umme leyen unnd nagelenn tho Wesell tho koepenn up dat wij hen gernne up der kercken gehatt haddenn, dar volgede nich nahe. Dat geldt hefft hie beholdenn.

Noch twe mudde roggenn den armen gebacken, datt eine up Christmissen unnd datt andere up Paschenn.

Summa 8 daler unnd twe mudde roggenn.

Item na dato datt die here amptluden tho Borckulo gerekent haddenn, blive ich der kerckenn schuldich van denn jare 1592: 20 daler 18 st. und 1 mudde roggenn.

[342c] **Anno 1593**

Untfangh vann roggrenten gehorich an der kercken Nede, verschennen up Martini 1593:

Item vann Rotger Kock van de Brede: 1 molder.
Item vann den Kock van den Bosseskamp: 4½ schepel.
Item Derrick ton Nienhuiss: 2 molder.
Item Henderich Henninck: 5 schepel.
Item vann Johan ton Brinckhave: 3 schepel.
Item vann den Brethouwer: 1½ schepel.
Item vann Hans tor Brake: 1½ schepel.
Item van datt gutt Banninck: 1 schepel.
Item van Derrick Hungerinck: 1 schepel.
Item van Herman Swalen: 3 molder.
Item vann Johan Hueten: 1 molder.
Item vann den tollener: ½ molder bockweite.
Item van Nihuss: 1½ schepel bockweite.
Item van den Kock: 1 molder bockweite.

Summa van den roggren belop 11 molder, ½ schepel.

Summa 2 molder weiten minus ein halff schepel, ditt verkofft vor 2 daler minus 4 stuver.

Uthgave van den roggren de anno 1593:

Item den pastor van de pastorien: ½ molder.
Item her Herman van de vicarien: 1 schepel.
Item den koster van dat uhrwerck: 2 molder.
Item van de schoelen: 2 molder.
Item van kloeken des middags aver tho trecken: 1 molder.
Item van de kosterien: 1 schepel.
Item up Middewinter den armen gebacken: 1 molder.
Item up Paschen den armen gebacken: 1 molder.
[342c-v] Item den leyendecker gesondenn: 1½ molder, dat schepel vor 19 st.

Somma lateris: 9½ molder.

Untfanck geltrenten verschennen der kercken tho Neden up Martini anno 1593:

Item van de bockweiten die verkofft wass: 2 daler min 4 st.
Item vann Roleff Herperinck vann handtgeldt: 5 daler.
Item van Timmerberent van sinen gardenn: 16 st.
Item van Rotger Kock van den Breden: 2 daler.
Item van Johan tho Rosschemars sine gardenhuer: 26 st.
Item vann Bruintinck sin garden: 14 st.
Item van Roleff Assinck sinen garden: 37 st.
Item van Johan Tesselinck sinen garden: 30 st.
Item van Henderich Schulten sinen garden: 14 st.
Item van Berent Wevers sinen garden: 1½ daler.
Item van Schror Willems garden: 12 st.
Item van Jorrien van Belo twe jar gardennhuer van anno 1592 und van anno 1593 ider jar 35 st.
Summa 20 daler 10 st.
Item van Jorrien van Belo van twe jaren handtgeldt: 2 daler.
Item van Johan Smittes wegen untfangen van twe jar sin gardenhuer, facit thosamen: 38 st.
Item vann Arent Borgers sine gardenhuer: 32 st.

Kerkenrekeningen van Neede, 1592-1601

Item van Johan Kostkens sin gardenhuer: 32 st.
Item van Johan Hueten sin gardenhuer: 32 st.
Item der Benneker in die Nortwick [342d] vanwegen Ritbergs: 3 daler.
Item van Johan Kerckhoff van sinen gardenn mett datt stucke up den Berge, tho samen 44 st.
Item vann Johann Hueten sin handtgeldt: 1 daler.
Item vann Elshoff van sin stucke landes: 1 ort dalers.

Somma lateris 29 daler unnd 25½ st.

Uthgave ahn handtgelde de anno 1593:

Item den pastoer van de pastorien: 36 st.
Item her Herman van de vicariën: 12 st.
Item up avent Martini die koster ein kanne weins: 14 st.
Noch van de kosteriën negen gosselars, thosamen 19 st.
Item up avent Martini den tho kloakensmer vor 6½ st.
Unnd unraett als sie die kerschenn makedenn: 6 st.
Item van de schoelen: 2 daler.
Item den soendagh na Unser Lever Vrawen ein mengelen wins: 7 st.
Und die bade: 1 st.
Item up Middewintersaventt als die kerschenn gemakett wordenn, unkostenn gedaen: 20 st.
Item up Middewintersdagh viff ortt wins mitt den baden: 19 st.
Item up Middewintersavent denn koster tho kloakensmeer, vor 7½ st.
Item up Niejarsdagh ein mengelen wins ad 7 st.
Den baden: 1 st.
[342d-v] Item up Trium Regum ein mengelen wins vor 7 st.
Und den baden 1 st.
Item als die kerckmeisterten metten anderen werenn hen manen und averslugenn haer rechenschop, van denn leyendecker, unkoete tho samen mit ethen und drincken: 36 st.
Item up palmen ein mengelen wins vor 7 st.
Und den baden 1 st.
Item up Pasche-avent den koster gedaen tot smer tho der kloaken vor 7 st.
Item up Pasche-aventt unnd up Paschedagh vierdehalff kanne wins, den baden 2 st., noch vor 5 st. weggen, somma: 2 daler minus 4 st.
Item den soendagh na Paschen ein mengelen wins, vor 7 st.
Den baden 1 st.
Item ein nie schuppe laten maken vor 12 st.
Item up pinxteren ein ortt wins van die kerckmeistere tho Borckelo laten halen, denwelchen sie van Lochem hadden laten halen, voer 6 st.
Unnd den baden 1 st.
Item up denn soendagh vor Jacobi ein ortt wins vor 4 st. minus 2 ortt st.
Und den baden: 1 st.
Item up Sacramenti den koster gedaen tho kloakensmeer 3½ st.
Item up den soendagh vor Marien Magdalenendagh kwam meister Berentt leyendecker hir tho Nede und wass hir einen nacht und ethen und drincken gelangt. Item den maendagh genck hie na Borckulo umme datt tow mytt den rollen tho halende, dar hie mede up den toren solde ahnbinden unnd [342e] die koster hefft hem helpenn dragenn, unnd den avent thosamen maltidt gehalten, somma 1 daler.

Somma: 12 daler und 21 st. und 1 ort.

Uthgave ahm gelde de anno 1593:

Item den dinxdagh darnha hefft meister Berent ahn den torn gearbeidet mett twe hulpen. Den aventt den pastor gehatt tho ethen mett Olthaer und Gert Gerdinck, kerckmeisters, diewelche van den hern

drosten und rentmeister geordnet werenn, und mett meister Berent verdragen dat hie dess dags solde up den torn hebben 15 st. unnd up der kercken dags 4 st. unnd seine hulpen ider dess dags 4 st.

Item den gudensdagh¹¹ hefft hie mett twen hulpen gearbeidett unnd hem mennichmahell selvest ahn und affgelopenn, unnd hem handtreikinge gedaenn alss het hem van noden was.

Item Jost Smitt sin verdenst als die leyendecker ahn den torn wass mett die negelen die wij van Borckelo lieten halen, thosamen: 3 daler.

Item die dagen waren thein als hie ahn den torn arbeidede met twen hulpen, unnd ider dagh vier mahell kost gelangt, ider persohn 2 stuver gerekent. Belopt sich die kost 8 daler, und het bier 6 daler minus 2 st.

Item sinen twen hulpen ider dess dages vier stuver, facit somma: 2 daler und 20 st.

[342e-v] Item noch hefft meister Berent negenn dagen gearbeidett up der kercken mytt einen hulpen, die unkoste belopt: 5 daler, 2 st.

Item noch gegeben diegennigen so hem vaken hebben geholpen baven die hulpen so hem verordnet weren, diewelche hem holpen ahn- und updragen, so wall up den torn als ahn der kercken, belopt sich in summa: 1½ daler.

Item datt bier van der tit ahn, dat hie up de kercke wass, belopt sich 3 daler.

Item sin hulpen ahn der kercken verdienden dags vier st., belopt sich: 36 daler.

Item hefft meister Berent na der tit ens hir geweest, verterett: 2 st.

Unnd ein vane biers van Jost Tappen huiss gehalet vor sechs st. Facit tho samen 8 st.

Somma lateris 30½ daler unnd 4 st.

Item in anno 1593 6½ scheppell roggem mehr untfangenn als uthgegevenn.

[342f] **Anno 1594**

Untfangh van roggenrente gehorich in der kercken tho Nede verschennen up Martini anno 1594:

Item van den Kock van de Kerckenbrede: 1 molder.
Item van Derrick ten Nienhuiss: 2 molder.
Item van Herman Swalen: 3 molder.
Item van Hans Brethouwer: 1½ schepel.
Item van Johan ten Brinckhave: 3 schepel.
Item van Johan tor Weninckmollen: 1 molder.
Item van Henderich Henninck: 8 schepel.
Item van Johan Hueten van de brede achter de windemollen: 1 molder.
Somma: 10 molder und 1½ schepel.

Uthgave van roggen de anno 1594:

Item den pastor van de pastorien: ½ molder.
Item her Herman van de vicarien: 1 schepel.
Item den koster van dat uhrwarck: 2 molder.
Item noch van de scholen: 2 molder.
Item van de klokken middags ahn tho treckenn: 1 molder.
Item den koster van de kosterien: 1 schepel.
Item up Middewinter den armen gebacken: 1 molder.
Item up Paschen den armen gebackenn: 1 molder.
Somma lateris facit 8 molder.

[342f-v] Untfanck geltrenten verschennen der kercken tho Neden up Martini anno 1594:

Item van Gert Kerstkens tho Eibergen: 12 st.
Item van Rotger Kock van de Kerckenbrede: 2 daler.
Item van Johan ton Roschemorsche sinen garden: 26 st.
Item van Roleff Assinck sinen garden: 37 st.
Item van Roleff noch sin handtgeldt: ½ daler.
Item van Berent Wevers sin gardenhuer: 40 st.
Item van Roleff Herperinck sin handtgeldt: 5 daler.
Item van Aelbert Marckerinck: 15 st.
Item van Henderich Schulten: 15 st.
Item van Johan Kerckhoff sin gardenhuere, unnd van dat stucke up den Berge, facit tho samen: 44 st.
Item van Johan Hueten sin gardenhuer: 32 st.
Item van Jorrien van Belo sin gardenhuer: 35 st.
Item noch van Jorrien van Belo sin handtgeldt, herkommende van Gerdinck in den Kulssdom: 1 daler.
Item noch untfangen van weitten so tot besten der kercken verkofft is: 4 daler.
Dese weitte hefft gebracht Rotger Kock: 1 molder weiten van der Bredenn und van den Bosseskamp: 4 schepel.
Item van Neihuiss in die Nordtwick: 1 molder weiten.
Item van den Tolner in den Nortwick: 1 molder bockweitten.
Somma: 4 molder bock[weitten] unnd ½ schepel thosamen.
Item vann Johann Tesselinck sin gardennhuer: 32 st.
Item van Johan Smits garden van Johan Vogs [?] entfangen: 19 st.
[342g] Item van Schror Willem sinen garden: 12 st.
Item Arent Borgers sinen gardenhuer: 32 st.
Item van Timmer Berent sinen garden: 16 st.
Item van Reitberge: 3 daler.
Item van Berent tho Varwarck twe jarenn handtgeldt van anno 1593 und van anno 1594. ~~Somma in~~

alles: 1 daler thosamen.

Item van Rotger Kock van 2 jaren handtgelt van anno 1593 und 1594. Somma in alles: 1 daler unnd 2 rider.

Item vann Johan Bruntinck sin gardenhuer: 13 st.

Item vann Hans Assinck up sin handtgeldt van vurstæenden jaren umfangen: 1 richsdaler vor 46 st.

Item van Johan Hueten sin handtgeldt, herkommende van Gerdinck in den Kulssdom: 1 daler.

Somma lateris: 34 daler, 9 st.

Uthgiffte van gelde de anno 1594:

Item den pastor van der pastorien: 36 st.

Item her Herman van de vicarien: 12 st.

Item den koster up sanct Martensavent ein kan wins und 9 gosselers. Facit thosamen: 19 st.

Item den coster up sint Martens gehat als hie die kerssen makenden, unkoete: drei vanen biers, facit: 12 st.

Item den koster van der scholen gedaenn: 2 daler.

[342g-v] Item up Middewinteravent den koster tho smer tot der kloeken gedaen: 7½ st.

Item up Middewintersavent als die kerssen gemakett worden, unkoeten gedaen: 1 daler.

Item up Middewintersavent ein baden na Vreden gehatt unnd hefft drei kanne wins gehalet, die kanne vor 2 st. und den baden 8 st., facit in summa: 41 st.

Item up Niejarsdagh ein ort wins vor 3½ st.

Den baden: 1 stuver.

Item Johan tho Rossemorsche ein gath an die windeltrappen tho gemakett, met dat glass ahn den toren thosamen: 6 st.

Item den woensdagh na Jacobi kwam die leyendecker unnd arbeidede drei dagenn mett einen hulpen up der kerckenn unnd up den sondaghe na de maltitt genck hie na Borckelo, kost und drincken thosamen: 3 daler minus 2 st.

Sin hulper dags vier st. Facit 12 st.

Item up den maendagh vor Bartholomeus kwam hie wedderumme, und arbeidede twe dage lanck mett einen hulper up der kerckenn, kost unnd bier in die twe dagen lanck: 1½ daler und 3 st.

Item einen baden na Deventer gesonden unnd eine rijste leyen laten halen, [342h] die riste kostede 6 daler.

Unnd den baden: 8 st.

Die kaerman van dat furent uth der statt an dat schip: 10 st.

Het licentgelt: 10 st.

Den schipper van dat furent mit den tollenn: 32 st.

Den furman Schothorst van der Schipbecken wes in 't dorp: 1 daler.

Facit in summa: 8 daler.

Item den freidagh unnd saterdagh kwam meister Berent wedderumme unnd arbeidede die twe dagen up der kerckenn mett einen hulpen. Item die folgende wecke hefft hie mett einen hulpen die hem handtreikunge dede gearbeidet sechs dagen lanck. Item den maendagh unnd wass uth der gantzer arbeith mett einen bijstander. In desser weckenn hefft meister Berent woll ein mahell oder drei einen thom ethen gebedden die hem suss wall ein handtreikunge dede. Somma kost unnd bier thosamen: 9 daler, 13 st.

Somma lateris facit 30 daler, 29 st..

Uthgave ahn gelde de anno 1594:

Item die man welche meister Berent handtreikunge dede, die dagen waren negen und dess dags 4 st., facit 36 st.

Item noch tho die negelen oli gedaen vor 4 st.

Item meister Berent gedaen drei richsdaler [342h-v] diewelche hie vann Frerick vann Rissell binnen Vreden umfangen hefft. Facit in summa unser rechenschup: 4½ daler, 6 st.

Item noch hefft meister Berent van Gossen tho Lossinckatte umfangen: 37 st.

Item ahn vissche hem verlacht: 5 st.

Item up Pasche-avent den koster tho kloekensmer gedaenn vor 7½ st.

Item up Pasche-avent derdehalff kahn wins laten [?] unnd ein ortt, den baden 1 st., die kanne vor 14 st.

Facit thosamen 38½ st.

Item up soendagh Quasimodo ein mengelen wins, den baden ein st., facit thosamen: 8 st.

Item als die her drost uns kerckmeistern badenn schickede vanwegenn dess leyendeckers willenn, waren wij den gantzen dach tho Borckelo und den gantzen dach dar na, hirtbij wass die pastoer, coster unnd Rotger Kock. In somma mett die huisluden so dar bei waren, unkosten gedaenn in dess vagdes huiss: 1½ daler.

Item den leyendecker gedaen dorch Olthaer tho Borckelo: 4 daler.

Item up Pinxteravent den koster tho kloekensmer gedaen vor 4 stuver.

Item van Goer einen meister laten halen umme dat uhrwerck tho maken, die kwam mitt einen knecht, unnd wass hir einen nacht, und nam dat uhrwerck [342i] wath mede, datt men hir tho Nede nicht makenn en konde, unnd kwam wedderumme als hie dat dar gemaket hadde, mitt einen knecht, unnd wass hir twe dage lanck unnd makedent wedderumme vierdich myt noch einen man die hem helpenn moste aff- und updragen vann dat uhrwerck in der smittenn beth dat hett vierdich worde. Ahn kost und bier, unkosten tho samen: 2½ daler unnd 9 st.

Unnd hett verdenst dess meisters wass 5½ daler.

Darbij wass als men mett hem verdroeck her Herman und die koster.

Somma 8 daler, 9 stuver.

Item up sondagh vor sanct Jacob ein mengelen wins vor vierdehalff st., den baden 1 st. Facit tho samen 4½ st.

Item mett den smit Jost gereckentt also datt hem thoqam: 2 daler. Dese sinnen noch unbetaltt.

Item Kermissenaventt smer gedaen datt die drei stropen van den kercken mede gesmerett wordenn unnd ock tho der kloeken in der pannen, tho samen vor 9 st.

Somma lateris facit: 22 daler, 12½ st.

Uthgiffte ahn gelde de anno 1594:

Item den leyendecker sin verdenst mett die nagelen die hie selvest dartho [342i-v] gedaenn hefft, na luth sin eigen handt: 26½ daler

Item in desen jare 1594 twe mudde roggen unnd anderhalff schepell mer untfangen als uthgedaenn.

- Untfanck roggen -

[342j] Anno 1595

Untfanck roggenrente verschennen der kercken Nede up Martini anno 1595:

Item van Herman Swallen van den Stockerskamp 3½ molder roggen.

Item van Henderich Henninck: 5 schepel rog.

Item noch ein molder roggen van Herman Swallen untfangen datwelche hie vann oldes noch schuldich wass, des hefft unse pastor gekregen dafur dat hie uns ein nie register schriff und alle titt uns in 't schriuen dienett.

Item van Henderick Tollen in die Nortwick van ein klein stucke landes: 1 schepel rog.

Item vann Hans Brethouwers doe sie verbrant weren: 1½ schepel rogge.

Dit iss hem vor gelt gelaten, thosamen vor 27 st.

Item vann Johan tho Wenninckmollen van ein kempken ~~entfangen~~: 1 molder rogge.

Item van Nihuss in die Nortwick: 2 molder rogge.

Item van Rotger Kock: 2 molder bocweit, dat eine molder van de Kerckenbrede, und dat andere tor garven van dess Bosseskamp.

Item vann Henderich Tollenaar in die Nortwick van ein stuck landes: 1½ spint weiten.

Item van Derrick Hungerinck: ½ molder weiten die verffroren wass.

Item vann Rotger Egginck ½ molder weiten.

Item van Johan tor Wemen und Andres tor Mer: 1 molder weiten.

[342j-v] Die rogge belopt sich die ahn sade untfangenn iss: 9 mudde, dat eine mudde hebbe ick her Herman vor dat nien register undtfangenn, vor datt hie datt [...] register schreff.

Die bockweite belopt sich ahn sade entfangen iss: 4 molder und ½ spint, dat mudde vor 32 st. verffofft.

Uthgave vann roggen van anno 1595:

Item den koster van de klokke dess middags aver tho treckenn: 1 molder rog.

Item van dat uhrwerck dess jars: 2 mudde rogge.

Item noch van de vicarien: 1 schepel rogge.

Item den pastor: ½ molder rogge.

Item her Herman van de vicarien: 1 schepel rogge.

Item den armen gebacken up Middewinter: 1 molder rogge.

Item up Paschenn den armen gebacken: ½ molder rogge.

Item up Pinxteren den armen gebackenn: ½ molder rogge.

Somma: 6 molder die wedderumme sinnen uthgegeven.

Untfangh vann geltrenten verschennen der kerckenn Neden up Martini anno 1595:

Item vann Johan Kostken van sinenn [342k] gardenn: 32 st.

Item van Lubbert Fockinck van twe jaren, dess jars ein daler handtgeldt, belopt 2 daler.

Item van Henderich Schulten van einen gardenn: ½ daler.

Item vann Rotger Kock van der Kerckenbreden: 2 daler.

Item van Roleff Assinck van sinen garden: 37 st.

Noch van Roleff Assinck van handtgelde: ½ daler.

Item noch van Rotger Kock: 1 rider und ½ daler tho handtgelde.

Item vann Johan ton Roschemorsche van sinenn garden: 26 st.

Item van Timmer Berent van sinen garden: 16 st.

Item van Aelken Marckerinck van haeren garden: 14 st.

Item van Johan Bruntinck van sinen gardenn: 12½ st.

Item vann Johan Kerckhoff van sinen gardenn unnd vann ein stucke landes vor up dem Berge, thosamen: 44 st.

Item van Schror Willem vann sinen garden: 12 st.

Item van Johan Tesselinck van sinen garden: 32 st.

Item vann Johan Brethouwer: 27 stuver untfangen vor die anderhalff schepell roggen die hem vor gelt

gelaten waren als hie verbrant wass.

Item van Retbergen van handtgelde: 1 daler.

Item van Johan Vachtes, van Johann [342k-v] Smits garden untfangen: 22½ st.

Item van Herperinck in die Nortwick van handtgelde: 5 daler.

Item van Gese Viandes up haer gardenhuer untfangen: 22 st.

Item dat geldt van der bockweiten, so verkofft iss, belopt sich in alles: 4 daler unnd 10 st.

Somma lateris 26 daler und 10 st.

Uthgiffte ahn gelde so de kerckenn Neden vann dit jaer anno etc.1595 gegeben hefft:

Item up St.- Martensavent doe men die kerssen mackede, doe worden daer 21 st. verterett.

Item den koster ein kan wins und negen gosselers die men hem van der kercken schuldich iss, tho samen: 19 st.

Item den koster up St.- Martens abent smer tho der klokke unnd der stroppen, vor 8 st.

Item als zalige Johan Hueten entslapan wass hefftet unse pastoer mett beiden kerckmeistren vergunt, angesehen diewile hie ein kerckmeister gewest hadde, datt men den fronden und nabers, der volle weren, mitt 1 daler vereheren solden.

Item Olthaer wass tho Borckelo unnd brachte den leyendecker wath gelde. Unkosten gedaen: 12 st.

[342l] Item als uns her Herman unse reckenschup uthschreff, doe warth dar gegeten unnd gedruncken tho samen 20 st.

Item Jost Smitt betalt: 2 daler und 9 st.

Item Middewintersavent den koster tho smer vor 8 st. gedaen.

Item Middewintersavent als die koster die kerssen makede, worden dar unkostenn gedaen vor 16 st.

Item up den soendagh vor Middewinter wort dar ein mengelen wins gehalt, met den baden thosamen: 8 st.

Item up Middewintersdagh viff ort wins. Den sondagh dar na ein mengelen. Up Niejarsdagh ein ort. In somma die win mitt den baden: 38 st.

Item den pastoren van de pastorien: 36 st.

Item her Herman van de vicarien: 12 st.

Item van Claws Kuppe ein schale gekofft die men ahn dat galmgath makede, vor: 8 st.

Item den strop uth die grote klokke tho Eiberge laten maken, dar van gegeben: 23 st.

Item ahn dat uhrwarck wass wath enstucken, dar sanden men einen man mede nae Goer, unnd wass dar einen nacht, up dat hie dat wedderumme brachte. Die meister verdende dar ahn: 20 st. Und den baden: 10 st.

Item tho Palm, unnd up Pasche-avent [342l-v] unnd vorth up Paschedagh worden dar verdehalff kahn wins gehalett: 3 st. den baden, und vor 4 st. weggen. Item sondagh Quasimodo ein mengelen wins, denn baden 1 st., tho samen: 2 daler.

Somma lateris 13 daler unnd 19 st.

Item up Pasche-aventt smer tho der kloeken gedaenn vor 8 st.

Item up Pinxteren drei ortt wins vor 10 st.

Den baden 1 st.

Item up Pinxteren den koster smer tho der kloeken gedaenn vor 8 st.

Item als die leste bedeldach wass wort datt aventmall verrichtett, ein mengelen wins gehalett, mett den baden 7½ st.

Item up Assumptionis Mariae ein ort wins, mitt denn badenn: 4 st. 1 ort.

Item up Assumptionis Marien den koster tho der kloeken smer gedaen vor 5 st.

Item up Sunt Michaelisavent den koster smer gedaen tho der kloeken vor 6 st.

Item die strate vor den kerckhoff bestadet ahn Johan tho Roschemars ~~w~~ in bijsiende Rotger Kock, dat hie dar ahn verdienen solde 10 st. unnd ein listen holt dar vor gelecht vor ½ daler, und die schole tho gemakett, unnd die fensteren ahn den torn. Daran verdenet 16 st, unnd ein fuder lems vor 12 st.

Thosamen 53 st.

[342m] Item eine nie ledder tho der kerckenbehueff laten maken, gekostet 2 rider.

Item datt venster up datt koer, hetwelche ingefallen wass, ahn meister Jost Timmermans bestadet umme die nien in tho machen, unnd dat in biwesede dess pastors, Rotger Kock, und die koster, also dat sin verdenst solde wesenn 40 st., unnd einen man die hem helpen solde. Item dar worden twe

steyer holter bei gebracht mett etlike latten, dat kostede 27 st. Und als het ahn hem bestadet worde, wort dar unkoete gedaen 20 st. Noch ein fuder lems dar bei halen laten vor 12 st. Item vor 6½ st. negelen vann Borckelo laten halen. Noch drei mans die dath gath tho lemden, und meister Jost unnd die man die hem holpen aff unnd tho. Noch einen die die stucken flickede¹², ider dess dags haer kost ein ort daler, het bier in die twe dagen datten sie druncken vor twe rider unnd haer verdenst wass dess dags 3 st., die viff mannen die dar lemedenn unnd hem holpen. Item die rienn waren twe, unnd worden van her Harman gekofft vor ½ daler.

Item noch ahn meister Berent leyendecker betalet 6 daler die men hem vor unsen tiden schuldich was unnd sinnen ahn Bluem van Nede betaltt.

Summa lateris 18 daler und 9 st. und 1 ort st.

[342m-v] Ditt jar 1595 twe mudde roggen mehr untfangen als uthgedaen.

Item na dato datten die heren amptluden gereckent hadden, blive ick der kercken schuldich van anno '92, '93, '94, '95 7 mudde rogge und 20 daler, 18 st. Hirtegens rest mij van der kercken 45½ daler, 2 st., 1 ortt.

Untfangh roggenrente

[342m] **Anno 1596**

Untfangh roggenrente verschennen der kercken Neden up Martini in anno 1596:

Item vann den Kock untfangen van de Kerckenbrede: 1 molder roggen.
Item Herman Swalen van den Stockerskamp: 2 molder roggen.
Item van Hans tor Brake: 1 schepel roggen.
Item vann Middel Henninck Henrick: 5 schepel roggen.
Item van Nihuss in die Nordick: 2 molder roggen.
Item van den Tolner 1½ schepel roggen.
Item noch van Neihuess van twe jaren de anno 1595 und 1596, van dat eine jar 1½ schepel weiten, van datt ander ½ molder weiten
Item van Rotger Hoikinck 1 schepel sommer roggen datt nicht kostell en wass.
Item vann Andreis tor Mehr und Johan tor Wemen thosamen van ein stucke landes hetwelchen sie up dat mall irst ahnfinden ½ molder weiten
Item vann Rotger Kock vann den Bosseskamp 2½ schepel sommerroggen und 2½ schepel bruenhaveren
Item van den tolner: 1 spint weitten.
Item van Derrick Hungerinck: 1 schepel bruenhaverenn.

Summa lateris van roggen: 6½ mudde, 1½ schepel.
Summa van sommerrogge: 3½ schepel.
Summa van bruenhaveren: 3½ schepel.
Summa van weitten: 6 schep weiniger ein spint.
Item dese weitte, sommerrogge unnd bruenhaveren thosamen tho gelde gemacht vor 3½ daler und [...] st.

[342m-v] Uthgave vann roggen de anno 1596:

Item dem pastor: ½ molder roggen.
Item her Herman vann siner vicarien: 1 schepel roggen.
Item die koster vann datt uhrwerck tho stellen: 2 mudde roggen. Noch 2 mudde van der scholen tho holden. Noch 1 mudde van die klokke dess middags aver tho trecken. Noch 1 schepel van der vicarien die tho der scholen gelecht iss.
Item up Middewinter 1 mudde vor den armen gebacken.
Item up Paschen 1 molder vor den armen gebacken.
Item up Pinxteren 3 schepell vor den armen gebacken.

Summa lateris: 9 mudde minus 1 schepell.

Undtfangh von geltrente der kercken up Martini anno 1596 verschennen:

Item Johan Kostkens van sinen gardenhuer: 32 st.
Item van Welmer Assinck undtfangen: 51 st. Dess jars giff sie tho handtgelde die averige sin noch van oldes schuldich.
Item van Berent tho Varwarck entfangen: 1 daler van handtgeldt. Dess jars giff hie ½ daler. Dit iss van twe jarenn.
[342q] Item van Aelken Marckerinck van haren garden: 12 st.
Item vann Roleff Assinck 37 st. vann sinen garden und ½ daler van handtgeldt.
Item vann Rotger Kock 2 daler van der Kerckenbrede und 6 st. up sin handtgeldt. Noch van sin handtgeldt untfangen: 33½ st.
Item van Johan Kuper tho Gelseler ½ daler untfangen van ein kempken, halff in der kercken und pastoriën tho Nede gehorich, hetwelche dess andere jars hefft wuste gelegen.
Item van Lubbert Vockinck uth Meinck: 1 daler tho handtgelde.
Item van Johan Bruntinck sin gardenhur: 13 st.

Item van Elsshoff van twe jaren umfangen van ein stücke landes 16 st. Doet dess jars acht st.
Item vann Johan Smitt van sinen garden: 19 st.
Item uth het erve Elderinck jarlix 1 molder rogge, halff der kercken, halff der pastoren tho Nede, warvan ick van die pastorsche tho Borckelo umfangen hebbe 2 daler, vor 3 schepel van ein ider schepel 20 stuver, dat ander schepel, secht sie, sall Henderich stalknecht betalenn wath darvan rest.
Item vann Jorrien van Belo 1 daler van handtgeldt und van sinen garden 39 st.
Item vann Retbergh endtfangen van hantgelde 2 daler van oldes und van dit jar 3 daler.
Item vann Johan Tesselink sin gardenhuer: 32 st.
[342q-v] Item vann Schror Willem van sinen garden: 12 st.
Item van Berent Tibrinck up sinen garden van twe jaren betaltt: 2 daler.
Item van Timmer Berent van sinen garden: 16 st.
Item van Arent Borgers up sinen gardenhuer umfangenn: 1 daler.
Item van Wenninckmolle 1 daler vor ein molder mancksatz van ein kempken.
Item van Derrick Pastors ½ daler vann datt spiker und 13 st. vann die linde so up den kerckhoff ummeweyede.
Item vann Hans Brethouwer 1 daler vor 1½ schepel rogggen die hie vann ein stücke landes giff.
Item vann Johan ton Rossemarsche vann sinen gardenn: 26 st.

Summa lateris: 30 daler unnd 7½ st.

Uthgiffte ahn gelde so der kercken Nede van ditt jar anno 1596 gedaen hefft:

Item up Sant Martensavent den koster eine kanne wins, vor: 14 st.
Item 9 gosselers die men hem dess jars van de kerckenn schuldich iss, belopt sich tho samen: 19 st.
Item up Sant Martens avent die koster na sine gewonheitt die kerssen gemackt unnd unkoeste drei vanen biers gedroncken, belop: 12 st.
[342p] Item up Sant Martensavent smer tho der kloeken unnd stroppen gesmert, belopt: 12 st.
Item den pastor up Sint Marten dat hem van der kercken thokumt: 36 st.
Item her Herman van der vicarien so hem up sant Marten thokumt: 1 st.
Item up Middewintersavent die kerssen gemackt in biwesen dess pastors, unkoeste gedaen: 15 st.
Item up Middewintersavent den koster vor 8 stuver smer tho der kloeken gedaen.
Item up sondagh vor Middewinter 5 ort wins; up Christdagh und den soendach darnha eine kanne wins, hetwelche tho dat Hellige Nachtmahell gebrikkett wortt, ider kanne gekofft vor dertien st., den baden die it allemale halden: alle reise einen st. Somma thosammen: 1½ daler.
Item eine nie lene van Deventer lathen halen tho dath uhrwerck, den baden die sie halden, tho samen: 1 daler und 18 st.
Item ahn den smitt betaltt van verdent lon: 1 daler.
Item up Lechtmissen den koster smer tho der kloeken gedaen, vor 6 st.
Item up Palm 1 mengele wins gehalt, den baden 1 stuver. Item up Pasche-avent und up Paschedagh 2½ wins, die kanne vor 18 st., den baden 1 st. Tho samen: 2 daler min 4 st.
Item up sondagh Quasimodo 7 ort wins gehalt, den baden 1 st., belopt sich: 32½ st.
Item up Pascheavent den koster smer [342p-v] tho der kloeken gedaen vor 6½ st.
Item die schole gemaket und gelhemet, doe worden twe voder lems gehalett, hett vor vor 15 stuver, thosamen: 1 daler.
Item als die Elsshavesche tho der erden bestadet wordenn, doe qwamen daer ein hopen soldaten, doe liep ein ider sinen wegh, doe nemen die soldaten die schuppe van den grave, sint sinner twe wedder gemackt, kostet 1 daler.
Item Hans Breers qwam hir und sprack datt spiker van zallige Rotger Swers ahn datt hie datt vann Alhen Swers unnd haren man gekofft hadde, und wollet wedderumme aversettenn. Dieweile die kercke die helffte vann den spiker tho qwam hefft men mett raeth und consent Diderich vann Belo, Gevekote¹³ und Gert Gerdinck, dat van hem gekofft vor 11 daler und ½ daler verterrt.
Item als hie datt gelt halde und quitantie gaff verterrt in Kockes huiss in bijwesende Rotger Kock und den koster: 12 st.

Somma lateris: 25 daler 5 st.

Item up sondagh vor Assumptionis Mariae ein mengelen wins vor $3\frac{1}{2}$ st., den baden 1 st., thosamen: $4\frac{1}{2}$ st.

Item als die goesen¹⁴ vor Grollo qwemen belepen sie unse kercke und branden die [342q] deur, darvor hen, doe sinnen twe nie deuren dar wedder vor gemackt, die plancken kosten $1\frac{1}{2}$ daler, die man: 24 st.; die nagelen: 12 st., thosamen: 2 daler und 21 st.

Item den koster van der scholen tho holden: 2 daler.

Somma: 4 daler und $35\frac{1}{2}$ st.

Item in dit jaer 1596 kumt het untfanck und uthgave mett melkanderen avereine, kumt der kercken van mij tho: 7 st.

In ditt jaer twe molder roggen min ein halff schepell mer uthgelacht als untfangen.

[342q-v]   **Anno 1597**

Untfangh roggenrente verschennen der kercken tho Nede up Martini de anno 1597:

Item van Rotger Kock van de Kerckenbrede: 1 molder rogge.
Noch van den Kock van Bosseskamp van de garven: 1½ molder rogge.
Item van Herman Swallen van de Stockerskamp: 3½ molder rogge und 1 schepel.
Item van Johan ten Brinckhave untfangen: 5 schepel rogge.
Item van Hungeringes Schror untfangen: 5 spint rogge.
Item van Egbertt Curfeltt untfangen: 1 schepel rogge.
Item van Nijhuss in die Nordick: 2 molder rogge.
Item van die pastorsche tho Borckelo van dat erve Elderinck: 1 schepel.
Item vann Hans Brethouwers van ein stuck landes: 1½ schepel.
Summa die rogge ist 11 mude und 7 spint.

Item van Nihuss in den Nortwick: ½ molder weite.
Item van Rotger Kock van de Kerckenbrede: 1 molder weite.
Die weite iss 1½ mudde, dat schepel verkofft vor 12 st.. Somma 2 daler und 12 st.

Uthgave van roggenrente de anno etc. 1597:

Item den pastor van der pastorien: ½ molder rogge.
Item her Herman van siner vicarien: 1 schepel.
Item den koster van de vicarien, so tho der scholen gelacht ist: 1 schepel.
Item, den koster van de klokken dess middags aver tho trecken: 1 molder.
[342r] Item van datt uhrwerck den koster: 2 molder.
Item den koster van de schoele: 2 molder rogge.
Item up middewinter den arme gebacke: 1 molder.
Item up Pachen den armen gebacken: 1 molder.
Item up Pinxteren den armen gebacken: 2½ schepel.
Item Herman tor Mollen mett bewillinge dess pastors unnd mehr ander mans, gegeben in siner kranckheitt: 1 schepel rogge.
Somma: 8 mudde und 3½ schepel.

Untfangh geltrente verschennen der kercke Nede up Martini de anno 1597:

Item van Arent Borgers untfangen van sinen garden: 32 st.
Noch van oldes dat hie schuldich wass: 13 st.
Item vann Johan Kerckhoff van sinen garden und vann ein stucke landes vor in den Berge, thosamen: 44 st.
Item van Johan Tiesselinck van sinen garden: 31½ st.
Item van Johan ton Roschemarsche van sinen gardenn: 26 st.
Item van Berent Tibrinck van sine gardens: 40 st.
Item van Johan Kuper tho Gelseler van ein kempken: 20 st. Ditt kumpt die pastorie halff tho.
Item van Roleff Assinck van sinenn garden: 37 st.
Noch van handtgelde: 15 st.
Item van Welmer Assings untfangen vann hantgelde: 5 ortdaler.
Item vann Gertt Meynck untfangen vannwegen [342r-v] Lubbert Vockinck tho handtgelde: 1 daler.
Item vann Johan Smitt van sinen garden: 18 st.
Item van Schror Willem van sinen garden: 12 st.
Item van Rotger Kock up rechenschup van siner achterstediger penningen untfangen: 1½ daler und 10 st.
Item vann Timmer Berentt van sinen garden: 16 st.
Item vann Johan Kostkens untfangen vann sinen garden: 1 daler.

Item van Jorrien van Belo van sinen garden: 35 st., unnd noch van handtgelde herkommende vann Gerdinck in den Kulssdom: 1 daler.

Item vann Aelken Marckerinck van einen garden: 14 st.

Item van Berent tho Varwarck van handtgelde: 15 st.

Item van unsen garden den wij selver gebruiken: 32 st.

Noch van handtgelden herkommende van Gerdinck in den Kulssdom: 1 daler.

Noch van die Biessbecker Mathe 1 daler, gelick als die Kock giff.

Somma: 21 daler.

Bovenste rekeningposten van bladzijde 342r-v

Subbriet Vorstendt 1/2 sandtgeld ——— i. Daler.
J. van Jofan Dambel van sinen garden — 15 st.
J. van Gysvor W. Am van sinen garden — 12 st.
J. van Kolyer bloet van den sijnen sijnen
sijnen sijnen sijnen sijnen sijnen sijnen sijnen sijnen sijnen
Vind ————— 10 st.
J. van Tenne Dambel van sinen
garden ————— 10 st.
J. van Jofan bloet van den sijnen sijnen sijnen sijnen
vann sinen garden ————— i. Daler

Uthgiffte ahm gelde so der kercken Neden vann ditt jaer anno 1597 gedaenn hefft:

Item den koster up S. Martensavent die kerssen gemackt, dar wass die pastor unnde sine [342s] hulpers, dar worde dar verterett: 15 st.

Item up S. Martens den koster ein kan wins vor 14 st., unnd noch negen gosselers, so hem van de kosterien tho kumpt. Somma: 19 st.

Item up S. Martensavent den koster tho der kloekensmer gedaen vor 6½ st.

Item up den 4. sondagh in die Advent ein kanne wins vor 14 st.

Den baden: 1 st.

Item up Middewintersavent, do die kerschen gemachtet worden, unkoeste gedaen: 20 st.

Item den koster smer tho der kloekensmer unnd stropenn: 10 st.

Item up Christdagh eine kanne wins vor 14 st.

Den baden: 1 st.

Item up sondagh na den Christdage ein kanne wins vor 14 st.

Den baden: 1 st.

Item up Circumcisionis Domini ein mengelen wins vor 7 st.

Den baden: 1 st.

Item up Palmdagh ein mengelenn wins vor 7 st.

Den baden: 1 st.

Item up Pasche-avent ein kanne wins vor 14 st.

Item up Paschedage 2½ kanne wins, die kanne vor 14 st.

Den baden: 2 st.

Kerkenrekeningen van Neede, 1592-1601

Item up sondagh Quasimodo 5 ort wins, tho samen mett den baden: 17½ st.

Item up Paschen den koster smer tho der kloeken gedaen vor 7 st.

Item den smitt van verdent lohn betalt 1 daler.

[342s-v] Item denn pastor van der pastorien wege: 36 st.

Item her Herman van siner vicarien: 12 st.

Item den koster vonwegen der schole: 2 daler.

Item up Pinxteren ein mengelen wins, mett den baden: 8 st.

Item up sondagh vor sant Margreten als die bow anfenck, datt hillige Nachtmall dess Heren verricht, ein mengelen wins, met den baden thosamen: 7 st.

Item up Pinxterenn denn koster smer to der kloeken gedaenn, vor 6 st.

Item up Dedicacionis Ecclesiae smer tho der klokke gedaenn, vor 5½ st.

Summa lateris: 12 daler unnd 12½ st.

Item in ditt jaer anno 1597 2½ mudde roggenn und 8 daler, 17½ st. mer untfangen als uthgegevenn.

Undtfangh

[342t] **Anno 1598**

Undtfangh de anno 1598 roggenrente der kerckenn Neden verschennenn:

Item vann den tollener entfangen van ein stuck landes: 1 schepel.
Item vann Egbert Corfeldes van 1 stuck landes: 1 schepel.
Item vann grote Johan: 5 schepel rogge.
Item van Herman Swallen van den Stockerskamp: 4 molder rogge.
Item van den Kock van der Kerckenbrede: 2 schepel rogge.
Item van Herman thor Wemen: 2 schepel rogge.
Item van Gert thor Mehr: 3 schepel rogge.
Desse twe bowwen ein stücke landes van der kercken thosamen.
Item van den Brethouwer: 1½ schepel rogge.
Item Trude Hoeten vann eine brede up genne siden der windmollen na Lochusen ahn, hetwelche die droste und gemene erffgenamen zallige Johan Huetten verpachtett haddenn: 1 molder rogge.
Item van den Bossers kampe van de garven gekomen: 7 schepel weiten.
Item van den Kock van der Kerckenbrede: 1 molder weiten.
Item noch van Neihuiss in die Nortwick: 1 schepel weiten
Somma: 9 mudde roggen weiniger ein halff schepel unnd 2 schepel bockweiten

Uthgiffte de anno 1598 van roggenrente up Martini verschennenn:

Item die pastor vann de pastorien: 2 schepel rogge.
Item die vicarius: 1 schepel rogge.
[342t-v] Item die koster van datt middagsluden: 1 molder rogge.
Noch die koster vann dat uhrwerck, thosamen 2 molder rogge.
Item tho der scholen: 2 molder rogge.
Item die schoelmeister van dat officia der vicarien: 1 schepel rogge.
Item up Middewintersavent vor den armen gebacken: 3 schepel rogge.
Item up Paschen vor den armen gebacken: 3 schepel rogge.
Noch den koster gedaen: 11 schepell bockweiten vor 5½ schepell roggenn.
Somma facit: 9 mudde weiniger ½ schepel.

Undtfanck geltrenten de anno 1598 verschennenn der kercken Neden up Martini:

Item van Jorrien van Belo van sinen garden: 35 st.
Noch van Jorrien van sin handtgelde: 1 daler.
Item van Rotger Kock van der Kerckenbrede: 2 daler.
Noch van den Kock van der Bessbeckermathe: 1 daler.
Noch van sin handtgeldt: ½ daler.
Unnd noch van sien handtgeldt: 24 st.
Item van Johan ton Roschemarsche van sinen garden: 26 st.
Item van Johan Tesselinck van sinen garden: 32 st.
Item van Schror Willem van sinen gardenn: 12 st.
Item van Johan Bruntinck van sinen garden: 13 st.
Item vann Gossen Olthavess van sinen garden: 15 st.
Item van Timmer Berent van sinen garden: 16 st.
Item vann Berent Wefers gardens: 40 st.
Item van Kerckhoff van sinen garden und [342u] vann sin stücke landes datt hie in den Berge hefft achter Hoikinck, thosamen: 44 st.
Item Johan Smit van sinen garden: 19 st.
Item van Roleff Assinck van sinen garden: 37 st.
Noch van Roleff van sin handtgeldt: 1 daler.
Item van Aelken Marckerinck van haeren garden: 14 st.

Kerkenrekeningen van Neede, 1592-1601

Item vann Welmer Assinck van har hantgelt: 5 orttdaler.
Item van Trude Hoeten: 32 st.
Item vann Johann Kostkens: 32 st.
Item van Trude Hueten har handtgeldt: 1 daler.
Item van Roleff Herperinck van sinen hantgelde: 5 daler.
Item vann Retbergen tho Vreden van hantgelde: 3 daler.
Somma lateris facit: 28 daler, 8½ st.

Uthgave van geltrenthe de anno 1598 der kerckenn Nede:

Item up S. Martensavent den koster vor kloakensmer: 8 st.
Und eine kanne wins mitt noch 9 gossellers dat men hem jarlix plichtich iss, belopt: 19 st.
Item up S. Martensavent als die koster die kerssen made: 10 st. ahn bier verterett.
Item den sondagh vor Middewinter 1 kan wins, den baden 1 st. Item up Middewintersdagh 2 kanne wins, den baden 1 st. Item up Niejarsdagh 1 kan wins, den baden 1 st. Item den soendagh na Niejarsdagh ein mengelen wins, den baden 1 st., die kanne wins betalt mytt 1 st., facit thosamen: 2 daler.
Item up Middewintersavent do die koster die kerssen made vor 12 st. bier und den strop up die grote klokke worde gesmertt und noch so volle smers darbij [342u-v] gedaen tho der kloakenn, vor 12 st. thosamen.
Item die kercke hefft ein beslagen schrein myt drei sloten tho Vreden, warinne der kercken klenodien inne sinnen, bij einen borger genant Imgro, als nu die Konningeschen¹⁵ binnen Vreden legen, besorgeden wij dattet solde verunraden, gelich als hett bolde gescheitt hadde, doe begerdenn wij ein schrivent van den gravenn Jobsten van Stirum ahn Herman Berckenfeldt, datt schriventt kostede 20 st., dar dede juncker Diderich vann Belo ein schriventt bij darmede genck die koster met den kermeisteren [!] na Vredenn updatt men 't dess borgers huiss bekommen mochte, die borger kreggh vor seine verwarunge 2 daler, Hermannus Berckenfeldt brachtett in der Gravinnenkercke¹⁶ bij den koster in verwarunge. Dar van wort den koster gegeben einen rixdaler. Die verterunge was 3 daler. Berckenfeldt wolde nichtz hebben, dan men hefft ehm vererett mitt eine soede vissche, die kostede ½ daler. Noch denselben koster einen richsdaler gedaen, dar solde hie dat noch ein titlangh in guder verwarunge beholdenn want die vann Eibergen hadden dar bij hem ock ein schrein staen, warvann sie hem jarlix geven mosten einen gulden. Ditt belopt thosamen: 9 daler und 9 st.
Item den koster vor der scholen: 2 daler.
Item den pastor datt in der pastorien horet: 36 st.
[342v] Item den vicarius: 12 st.
Item up Paschen van Lochum laten halen 2½ kanne wins, die kanne vor 17 st., den badenn gegeben: 7 st.
Item up Paschen tho kloakensmer gedaen vor 7 st.
Item die strop in die grote klokke was tho brockenn, den hefft die koster tho Eiberge gebracht unnd laten machen, die koster bath hem, wante hett was Hochtitt, updat hie hem mochte verdich krigen, den strop gesmert und die ander klokke ock. Dit thosamen gekostet: 28 st.
Item up Quasimodo ein kanne wins. Noch up sondach Misericordia 1 mengele wins, die kanne vor 16 st., den baden ider tit 7 st.
Item up Pinxteren ein kanne wins, met datt halent thosamen: 15½ st.
Item up Pinxteren den koster smer tho der kloaken gedaen vor 6 st.
Item up Michaelis den koster smer gedaen to der kloaken vor 6 st.
Item den tweden sondagh na Michaelis ein kanne wins mitt den badenn thosamen: 15½ st.
Summa van beiden tsien facit: 22 daler, 4 st.

Item in ditt jar anno 1598 kumpt het entfanck unnd uthgave van die roggenrente avereine.
Item ditt jar 6 daler und 4½ st. mer untfangen als uthgevevenn.

[342v-v] **Anno 1599**

Untfanck roggenrente de anno 1599 verschennen up Martini:

Item vann Nihuss in die Nortwick van ein stücke landes: 2 schepel.
Item van den Bosseskamp vander garven entfangen: 5½ schepel.
Item van Johan Sellem untfangen vanwegen Nihuses in die Nortwick: 4 molder rogge.
Item vann den Brethouwer untfangen 1½ schepel rogge.
Item vann Derrick tor Borrich van ein stücke landes: 1 schepel rogge.
Item vann Hermann ter Wemen untfangen ½ molder rogge.
Item vann Johan ton Brinckhave oder Grote Johann: 1 molder rogge.
Item vann Trude Hoeten van de Brede up genne sith der windemollen na Lochusen: 1 molder rogge.
Somma ahn rogge dit jar untfangen: 9 molder.

Uthgiffte vann roggenrente van desen jare 1599 verschennen:

Item den pastor vanwegen der pastorien: 2 schepel rogge.
Item den vicarius vanwegen der vicarie: 1 schepel rogge.
Item vann dat uhrwerck tho stellen jarlix: 2 molder rogge.
Item den scholmeister van dat officium oder vicarien: 1 schepel rogge.
Item vanwegen der scholen den meister gegeben 2 molder rogge.
Item up Christmissen den armen an broth gebacken: 1 molder rogge.
Item up Pasche vor de armen gebacken: 1 molder rogge.
Item up Pinxteren vor die armen gebacken: 3 schepel rogge.
Somma belop sich 7 molder und 3 schepel rogge.

[342w] Untfangh geltrente der kercken Nede ditt jar verschennen de anno 1599 up Martini:

Item van Aelken Marckerinck har gardenhuer: 14 st.
Item van Roleff Herperinck sin hantgeltt: 5 daler.
Item van den Kock vo rund na vanwegen de Kerckenbrede: 2 daler.
Item noch van der Bessbeckermathe: 1 daler.
Item noch van handtgeldt van den Kock: 39 st.
Item van Roleff Assinck van sinen garden: 37 st.
Noch van Roleff vannwegen sin handtgelt: ½ daler.
Item van Johan Tesselinck van sinenn gardenn: 32 st.
Item van Johan Smitt van sinen garden: 18½ st.
Item van den Kock vor ein molder weiten dat hie vanwegen die Kerckenbrede giff untfangenn: 36 st.
Item vann Johan Kostken van sinen garden: 32 st.
Item van Johan ton Roschemorsche van sinen garden: 26 st.
Item van Johan Kerckhoff vannwegen sinen garden unnd van ein stücke landes vor in den Nederberch achter Hoikinck, entfangen: 44 st.
Item van Berent Wefers gardens in die Nortwick: 40 st.
Item van Gossen Olthoff van sinen garden: ½ daler
Item van Berent tho Varwercke van dat vorige jaer van handtgelde untfangen: ½ daler.
Item van Derrick tor Borch vor 1 schepel rogge: 20 st.
Item van Jorrien van Belo van sinen garden: 35 st.
Noch van sin handtgeldt: 1 daler
Item van Egbert Koerfeldes vor ein schepel rogge: 20 st.
Item Trude Hoeten van haren gardenn: 32 st.
Item van Welmer Assinck van handtgelde: 5 ordaler.
Item van Willem Schror: 12 st.
Item Timmer Berent: 16 st.
Item van Jan Bruntinck: 13 st.

Somma belopt sich 27 daler, 9 st.

[342w-v] Uthgave vannwegen der kercken Neden de anno 1599:

Item up S. Martensabent den koster eine kanne wins unnd noch 9 gosselers, thosamen: 19 st.
Item up S. Martensavent den koster smer tho der kloeken gedaen vor 8 st.
Item up S. Martensavent, als die koster die kerssen makede, verterett: 12 st.
Item den pastor dat in der pastorien men schuldich iss jarlix 36 st.
Item dat men den vicarius schuldich iss jarlix 12 st.
Item den scholmeister vanwegen der scholen 2 daler.
Item up sondach vor Middewinter ein kan wins mitt dat halent: 14 st.
Item up Middewintersdagh gehalett drei kannen wins ~~thosamen mett datt halent 28 st.~~, die kanne vor 13 st., met dat halent thosamen facit 39 st.
~~Item up Trium Regum ein mengelen wins.~~
Item up Niejarsdagh twe kanne wins, thosamen mett datt halent: 25 st.
Item up Trium Regum ein mengelen wins mett datt halent 1 ort daler.
Item up Middewintersabent den koster smer tho der kloeken gedaen vor 8 st.
Item up Middewintersavent als men die kerssen make[de], wass die pastor mett mehr gude luden darbei, unkosten gedaen vor 1 daler.
Item Jost Smith gedaen dat hie ahn der kercken verdeint hadde: 12 st.
Item Johan tho Roschemarsche ahn der scholenkamer verdeintt 10 st.
Item einen nien strop in die grote klokke [342x] latenn makenn. Dat hefft gekostet 3 daler.
Item up Palmen, Paschen unnd die twe sondage darnha umme dat Aventmahell tho verrichten 7 kanne wins gehalett, die kanne vor twelff st., met datt halent thosamen: 2 daler, 28 st.
Item up Paschen den koster smertho der kloeken gedaen vor 8 st.
Item tho Borckelo ahn gerichte versocht umme bewiss well datt gelt in Assinck hadde upgenommen, thosamen gekostet 17 st.
Item up Pinxteren ein kanne wins gehalett, met den baden: 15 st.
Item up Pinxteren denn koster smer tho der kloeken gedaen vor 8 st.
Item Diderich van Belo sande einen baden na Munster den worde befolenn vannwegenn der kerckenreckeninge tho forderenn, verdient: 1 daler.
Item als vonnwegenn hoger ubrigkeit ingestaltt weren die bedelldagen und op den lesten sondagh na die bedelldagen dat men datt Hillige Nachtmall dess Hern verrichten solden, ein kanne wins lathen halen mitt den baden: 13 st.
Item up den sondagh na Assumptionis Mariae win gehalett, gekostet 9 st.
Item up Aventt Michaelis den koster [342x-v] smer gedaen vor 6 st.
Item ant gerichte tho Borckelo angeholden vannwegenn Assings handtgeldt, gekostet: 9 st.
Dath uthschrivent: 3 st.
Und den vogt: 3 st.
Facit thosamen: 15 st.
Item umme Bruen Jenne tho verwaren unnd haer tuch tho wasschen und rein tho holden, dat frowmensche dar van gegeben 2 daler.
Summa van beiden tsiden facit: 21 daler, 21 und ½ st.

Item in ditt jaer 1599 hebbe ick 5 schepel rogge mehr untfangenn als uthgegeben.

Item in ditt jar 6 daler und 11½ st. mer untfangenn als uthgegevonn.

Untfanck van roggenn

[342y]   **Anno 1600**

Untfangh vann roggennrente gehorich in der kercken Nedenn de anno 1600 verschennen up Martini:

Item up denn Bosses kampe van de garven endtfangenn 5 schepel
Item vann den Kock van der Kerckenbrede: 1 molder
Item Herman Swalen hefft gebracht 3 schepel.
Item vann die Brede die Trude Hueten hefft: 1 molder.
Item vann Nihuss in die Nortwick: 1 molder.
Item vann denn Middeler Henninck: ½ molder.
Item vann Nihuss in die Nortwick van ein stucke landes bavenn in den Berge, warvan die pastorie de helffte vann thokumpt: ½ molder.
Item vann Gertt ter Mer: 3 schepel.
Item vann Herman tor Wemen: 1 schepel.
Item van den Brethouwer: 1½ schepel.
Item vann den pastor tho Borckelo: 2 schepel. Ditt kump uth Elderinck tho Gelseler unnd bhortt jarlix ein molder, halff der kercken und halff der pastorienn.
Somma facit: 7 mudde und 3½ schepel.

Uthgave van Rogge so die kercke tho Nede plichtich iss de anno 1600:

Item dem pastoor, datt der pastorien jarlix thokumpt: 2 schepel.
Item den vicarius in der vicarien thokumpt: 1 schepel.
Item vann dat uhrwarck tho stellen jarlix 2 molder.
Noch ein molder roggenn den koster van datt middagsludenn: 1 molder.
Item denn scholmeister vann datt officium [342y-v] oder vicarien: 1 schepel.
Item dem scholmeister jarlix 2 molder.
Item up Winachten¹⁷ vor den armen gebacken: 3 schepel.
Item up Paschenn vor die armen gebacken: 1 molder.
Summa facit: 7 mudde, 3 schepel.

Untfangh van handtgelde gehorich in der kercken Nede de anno 1600 verschennen up Martini:

Item van Rotger Kock vor ein molder weitenn vanwegen der Kerckenbrede entfangen 40 st.
Item van Johan Kerckhoff vann sinenn garden mett dat stucke datt hie vor up den Berch hefft achter Hoickinck: 44 st.
Item van Ritbergen tho Vreden entfangen: 3 daler.
Item van Johan Smittes garden: 19 st.
Item vann Rotger Kock endtfangen van der Kerckenbrede: 2 daler.
Noch vann die Bessbeckermathe: 1 daler.
Noch van handtgelde van den Kock: 1 daler, 9 st.
Item vann Aelkenn Marckerings garden: 14 st.
Item Roleff Herperinck sin handtgelt entfangen: 5 daler.
Item van Hille Kostkens gardenn: 32 st.
Item vann Johan Tesselings garden: 32 st.
Item vann Evertt Assinck sin hantgelt: 5 ort daler.
Item vann Johann ton Roschemorsches garden: 26 st.
Item vann Roleff Assings garden: 37 st.
Noch van Roleff Assinck sin handgelt: 15 st.
Item Herman ton Elsshave hefft ein klein [342z] stuckessken landes, doett jarlix 8 st. van verdehalb jar betaltt: 28 st.
Noch 4 st. betalt.
Item Johann Bruntinck sinen garden: 13 st.
Item vann Johan tor Olderhar entfangen van einenn garden genant die Schorffmorschers garden: 1

richsdaler. Unnd iss dat irste datt wij van hem bekommen hebbenn.

Item Trude Hoetenn vann haren gardenn: 32 st., herkommende vann Gerdinck in den Kulssdom: 1 daler.

Somma facit 27 daler und 9½ st.

Uthgave vann geltrente de kercken Neden de anno 1600:

Item up avent Martini den koster tho smer vor die klokkenn gedaen: 8 st.

Item up aventt Martini, als die kerssen gemakett wordenn, verterrt: 19 st.

Item up aventt Martini kump den koster tho ein kanne wins und 9 gosselers, belobt thosamen 18 st.

Item in der pastorien hortt jarlix 36 st.

Item den vicarius kumpt jarlix tho: 12 st.

Item vann der scholenn jarlix: 2 daler.

Item juncker Diderich vann Belo sande einen badenn nahe Munster leth ahnmeldinge geschenn ahn den cantzeler, den baden to lone 1 daler.

Item up Middewinteravent vor smer tho der klokkenn gedaenn: 8 st.

Item up Middewintersavent, als die kerssen gemakett wordenn, unkostenn gedaen: 10 st.

Item up Middewinter als dat Aventmall verrichtet worden: twe kanne wins, die kanne [342z-v] betalett mytt 13 st.; up Niejarsdach derdehalff kanne; up Trium Regum anderhalve kanne unnd datt halentt 5 st.. Thosamen: 2 daler, 22 st.

Item ahn denn kerckhoff gemakett vier vack glindes vor 5 daler, unnd einen nien boem vor 3 daler Thosamen 8 daler.

Item ahn datt gerichte vannwegen Assings handtgeldt gekost: 9 st.

Item vann Claws Kuper ein nie dure met henxselenn ahn der scholenn und negelen, gekostet tho samen: 40 st.

Item up Palmen eine kanne wins, met den baden: 14 st.

Item up Pasche-avent dem koster tho smer tho der klokkenn gedaen: 8 st.

Item up Pasche-avent, Paschedach, up sondagh Quasimodo, noch up Sondach Misericordia, wein lathen halen, up datt Aventmahell tho verrichten, thosamen 6½ kanne wins, die kanne vor 13 st., het halent 7 st.. Thosamen: 2 daler.

Item Johan van Lingen hir tho arbeiden gehatt in den torn, selvest drudde, und noch twe mans hir die hem helpen dragen mosten platen unnd rien unnd dieselbigen vann bavenn aff wess benedden ingelacht. Die kost wass vier daler, unnd sin verdenst 3 daler, datt holtt 3 daler, datt bier wass 18 vanhen, belopt thosamen: 13 daler.

Item vor den kerckhoff die strate lathen repariren, holtt unnd stein dar tho gedaen [342A] mett het mackentt: 1 gulden.

Summa lateris: 36 daler, 10 st.

Item up Pinxterenn wein gehalett vor 7 st.

Item up die titt tho smer der klokkenn gedaen vor 8 st.

Item up den sondagh vor Pinxteren qwam die leyendecker hir unnd bleff den sondagh unnd juncker Raven und die kerckmeister Olthaer unnd die koster waer bij hem, bespreken mett hem wegen dem torn und der kercken tho bereidenn, wortt van Rotger Kocks huiss gehalett vor 1 ½ daler bier.

Thosamen, met de kost: 3 daler.

Item vann Vreden 2 tonne kalcks halen laten ahn der kercken tho gebuken, die tonne einen rider, mett het halenn thosamen: 3 rider.

Item noch eine kaer gewonnen na Stadtlohn unnd lathen noch anderhalve tunne kalcks halen, die tonne einen rider, die voerman verdent 25 st.. Thosamen 2 daler, 1 st.

Item Elssen gegeben umme Bruen Jennen tho verwaren: 2 daler.

Item einen baden mett einen breiff ahn der abdissenn mitt die jufferen vann datt Stift der Honnepe gesunden umme ein stucke holts tho vereheren umme spaendack ahn der kercken tho gebuken, denselbigen verdint: 1 gulden.

Item up Ascensionis Mariae smet tho der klokkenn vor 6½ st.

Item up aventt Michaelis smer tho der klokkenn vor 6 st.

Summa facit: 11 daler, ½ st.

Kerkenrekeningen van Neede, 1592-1601

[342A-v] Item ditt jaer 1600 ein half schepell mer untfangen als uthgegeven.
Item in ditt jaer 20 daler, 1 st. mehr uthgegeven als untfangenn.

Untfanck roggen

[342B]   **Anno 1601**

Untfanck roggenrente verschennen der kercken Nede up Martini de anno 1601:

Item vann Willem van Oldenhuse van 3 stuckenn dar nu der koster datt eine van hefft: 3 schepel.
Item Johan tho Brinckhave, nu Heineman genomt, vann ein Brede gelegen na der Hoente, up datt genne dat hie van oldes plichtich wass: 8 schepel.
Item van Johan Lussinck van ein klein stuche gebracht: 2½ schepel.
Item ~~her~~ Herman Swalen gebracht: 3 molder.
Item Neihuiss in die Nortwick gebracht 3 molder.
Van der gardenn van ein stücke: ½ molder.
Item vann Rotger Kock van den Bosseskamp van den garden untfangen: 3 schepel weiten und 1½ schepel haben, die weite vor 33 st., die haver vor 12 st.. Thosamen: 1½ daler, benedden in die geltrente angeteikent.
Item van Derrick tor Borrich von 1 stücke landes, tor garve: 1½ molder.
Item van Herman tor Wemen entfangen ½ molder.
Item vann Gert tor Mehr: 1½ schepel.
Item van den Brethouwer: 1½ schepel.
Item van Rotger Kock: 3 schepel.
Item van Hungerings Schror: ½ molder.
Item die koster gebracht: ½ molder.
Somma: 13 molder.

Uthgave van roggen de anno 1601 soe die kercke plichtich iss up Martini:

Item in der pastorien jarlix: ½ molder.
[342B-v] Item der vicarius: 1 schepel.
Item den coster van datt middagsluden: 1 molder.
Item vann datt uhrwerck: 2 molder.
Item van der scholen jarlix: 2 molder.
Item vann datt officium tho der scholen: 1 schepel
Item up Middewinter gebacken vor den armen: 1 molder.
Item up Paschen vor den armen gebacken: 3 schepel.
Somma: 8 molder min 1 schepel.

Untfanck geltrenten verschennen der kercken Nedenn up Martini de anno 1601:

Item van Johan ton Nienhave van ein klein kempken tho Gelseler, halff gehorich in der pastorien tho Neden. Doet jarlix einen halven daler, van twe jaren unbetalt: 1 daler.
Item van Egbert Churfeldes van 4 schepel roggen: 24 stuver.
Item van Berent Wevers in die Nortwick van sinen gardenn: 40 st.
Item vann Johann tor Olderhaer van den Schorffmorschesgarden undtfangen 1 richsdaler.
Item vann Johan Hollerinck van ein schepel; giff jarlix ½ scheppell. Untfangen: ½ richsdaler.
Item van Rotger Kock van de Brede; noch van der Bessbeckermathen; noch van sin handtgeldt.
Thosamen entfangen: 4 daler, 9 st.
Item van Hille Kostkens garden: 32 st.
[342C] Item van schulte Giffelers garden 38 st.
Item van Johan Tesselings garden 32 st.
Item van Herman ton Elsshave van ein klein ort landes: 8 st. Doet jarlix nicht mehr.
Item van Schror Willems garden 12 st.
Item van Timmer Berendes garden 16 st.
Item van Berent Budden van dat handtgelt dat Jorrien van Belo plecht tho hebbenn: 1 daler.
Item van Herman Mengerinck vanwegen Retbergs endtfangen: 3 daler.
Item van Roleff Assings garden: 37 st.

Noch van Roleff van sin handtgelt: ½ daler.

Item van Evert Assinck sin handtgelt: 5 ort daler.

Item vann Berent tho Varwarck vann twe jar handtgeldt, jarlix ½ daler endtfangen: 1 daler.

Item Johan tho Roschemorsche van sinen garden 26 st.

Item vann Roleff Herperinck up sin handtgeldt: 3 daler, 27 st.

Item van Gert Kerstken tho Eiberge vann drei jaren handtgeldt, jarlix 12 st.: 36 st. endtfangen.

Item van Henderick Mengerinck up Ritbergs: 3 daler.

Item van Weninckmolle vor ½ molder weiten: 24 st.

Item van der garven van den Bosseskamp van den Kock gekregen 3 schepell weitten unnd 1 ½ schepel haveren, [342C-v] ditt thosamen vor gelt verkofft: 33 st., die weitte, die haver 12 st., thosamen: 1½ daler.

Somma facit: 32 daler, 3 st.

Uthgiffte gedaen der kercken Nede de anno 1601:

Item up aventt Martini tho smer tho der kloeken gedaen 7½ st.

Item den koster 9 gosselers gedaen die hem jarlix thokommen met eine kanne wins, thosamen 17 st.

Item als up avent Martini die kerssen gemaket worden, unkoete gescheit: 24 st.

Item tho der scholen jarlix 2 daler.

Item in der pastorien jarlix 36 st.

Item die vicaris jarlix 12 st.

Item als wij in erfahrung kommen datt die coster tho Vredenn in der frouwenkercke endtslapen wass, alwar dat kerckenschrein myt har clenodien inne was, genck min sonne Evert mett den kerckmeister Olthaer dar henne, unnd sachten hem, dat hie datselbige solde in guder achtunge hebbenn, und schenckeden hem einen richsdaler und nemen vor 12 st. gedrogeden aell mede, die welche Berckenfelt vererett wordenn, unnd mett hem, Berckenfelt, und bijwesent dess koster verdruncken 12 st. gebrande win 21 st. vertertt, belop: 3 daler, 2 st.

Item up den sondagh vor Middewinter [342D] als men datt Aventmall verrichten soll, twe kanne wins laten halen; Middewintersdach twe kannen; den sondagh dar na anderhalve kanne; up den sondagh na Trium Regum drei ort wins, die kanne van 13 st., die bade ider reise ein st.. Facit 2 daler, 25 st., 1 ort.

Item up Middewintersavent als die koster der kerssen makede in biwesent dess pastors unnd mehr anderen die hem hulpenn, unkoete gescheit: 22 st.

Item up Middewintersavent smer tho der kloeken gedaen vor 10 st.

Item up Pascheaventt unnd Paschedach 3 ½ kanne wins, den baden 2 st., die kanne vor 13 st. Facit thosamen 1½ daler und 2½ st.

Item up Pasche den koster tho smer vor der kloeken gedaen: 9 st.

Item met den smitt gemakentt dat hem thoqwam, so he verdant hadde ahn den roster unnd ahn die ankers die ahn die pilers qwame: 8 daler.

Item noch up Quasimodo ein kanne wins mett datt halentt: 14 st.

Somma 22 ½ daler unnd 5 ortt st.

Item in dit jar 1601 7 molder rogge min 1 schepel mer undtfangen als uthgegeven.

Item in ditt jaer thienderhalver daler und 2 st. min ein ortken mer untfangen als uthgegeven.

[342D-v] Item dem untfanck mitt die uthgaven dess jars 96, 97, 98, 99, 600, 601, hett eine jegenn datt ander affgetogenn, blive ich der kercken schuldich 10½ daler, 12½ st. und 1 ort st. unnd 12½ mudde roggen. Orkunde min unterschreven handt. Actum im jar anno 1602 up freidagh na Jacobi. Facit summa summarum van anno 92, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 600, 601 datt die kerckmeister thoqwam: 15 daler unnd hir tegens kumpt der kercken wedderumme tho 19½ midde roggen. Hir moth affgahen van anno 1588 und van anno 1589 3½ mudde roggen, 13 daler und 13½ st., diewelche die kerckmeistren verlacht hadden ahn der kercken. Ditt thosamen tegens malkanderen affgereckentt, also datt die kerckmeistren der kercken schuldich bliff: 6 daler.

Volgt die restante edulen [?]

Dese nabeschrevenn sinnenn jarlix pflichtich, averst nicht all untfangen:

Item Johan ton Nienhave tho Gelseler giff jarlix 16 st., nitt mer dan vont we jaren endtfangen, dat ander rest.

[342E] Item uth Elderinck tho Gelseler jarlix ½ molder roggen:nitt mer darvan gekregenn dann jarlix ein schepell, dat ein titt lanck; dat ander rest, unnd sall die pastor tho Borckelo endtrichten.

Item ein garden in Lochusen genant die Schorffmorsches garden, doett jarlix twe daler van 35 st.. Hir nitt mer vann geburt dan twei richsdaler, datt ander rest. Dese gadenn gebruckt Olthaer.

Item Gert Stelkens tho Harlo 20 rider, jarlix 24 st. handtgeldt. Hir nicht van gekommen.

Item Johann Temminck int Brammeler Brock 20 daler, jarlix einen tho handtgelde. Hir nicht van gekommen.

Item Peter Brinckers, datt nu Gerhardus Lansinck hefft: 25 daler na ludt sin handschriefft, den daler van 31 st., jarlix up mey 5 ort. Hir nicht van gekommen.

Item Bruckhuss int Brammeler Bruck jarlix up Martini 12 st.. Nichtz hir van gekommen.

Item Lambertt Weijnck jarlix 12½ up Martini. Hir nichtz aff gekregenn.

Item Heijendall tho Zutphen 50 daler jarlix up Cathedra Petri dat handtgelt 2½ daler. Hir nicht aff gekommenn.

[342E-v] dann [...] Sutt Assinck tho Lochusen gerie etlichen dar vor gesath, als in dat prothocoll tho Borckelo geschreven iss. Unnd hefft wall aver 4 daler gekostet.

Item Albert int Rade 20 daler handtgelt up Lechtmissen 1 daler. Hir iss ock nicht aff gekommen.

Item Gissbert vann Brunckhorst 10½ daler handtgeldt up Martini ½ daler. Hir iss nicht aff gekommen.

Item die here van den lande 60 Embder guldens handtgeldt, 3 Embder guldens up maeye na luth zaliger gedachten Josten von Bronckhorsts sin eigenn handschriefft. Dat solde men uth denn accise jarlix wahrnemen. Hir iss nichtaff gekommen.

Item Johan van Hemmerden 25 daler handtgeldt up Martini, 5 ort daler. Hir iss ock nicht affgekommenn.

Item Lubbertt Marckerinck tho Lochusen 20 lichte rider handtgeldt up Martini 1 molder roggen. Ditt hefft Richelt tho Borckelo. Nicht affgekomen.

Dese nabeschreven sinnen noch vann oldes roggen schuldich:

[342F] Item mett Johan ten Brinckhave gereckentt also datt hie schuldich bleff 11 schepell, darup betaltt 6 daler, dat ander rest.

Item Swalman iss schuldich 10 molder roggen min ein schepell, darup betaltt 12½ daler und 4 st.. Datt ander rest.

Item Rotger Hoikinck 2 molder van 4 jaren. Giff jarlix 1 schepell. Rest desser vier jaren.

Item Johann Hollerinck 1 schepell van twe jarenn schuldich. Doet jarlix ½ schepell.

Item Wenninckmolle hefft ein stucke landes, doett jarlix ein molder wath darup wast. Twe jaren schuldich.

Item Hungerings Schror 1 schepell schuldich.

Item Hans tor Braken ein molder schuldich.

Item Henderich Henninck van oldes noch schuldich vier molder. Darup betaltt twe daler.

Item Johan Lussinck noch schuldich 3 schepel.

Item Egbert Churfeldes: 1 schepel schuldich.

Item die Kock: 1 molder schuldich.

Item tho Gelseler ein lanck small stucke bij datt Bowhuss, halff kum dat in die pastorei tho Neden, dar iss neiwirde¹⁸ wath affgekomen.

[342F-v] Item Arent Borgers iss noch schuldich van drei jaren sin gardenhuer, jarlix 32 st.

Item van Gese Viandes garden, diewelche nu die vogt hefft, dar iss lange nicht affgekommenn.

Angaende denn leyendecker iss hie gekommen up dach Jacobi umme denn torn unnd der kercken tho beridenn und iss hir gewest beth up den maendagh tho Neder kermisse. Im alles 10 wecken. In dese titt iss hie eine gantze wecke uth gewest unnd noch etliche dagenn unnd hefft altoess mestendeell twe mans tho hulpe gehatt unnd vacke welcke mett sich gebracht unnd ingenottigt mett hem tho ethenn. Die kost belopt sich 31 daler, unnd datt bier ock 31 daler, die kanne is gereckent vor 1 st., sin verdende lohn mitt die nagelen: 33 daler min 10 st., gelich ahn die erffgenamen mit hem verdragen hebben.

Item het spaendack up der kercken gelecht. Iss wass¹⁹ 25 hundert, het 100 vor 1 daler unnd viff virdell vor dat 100, belop: 25 daler.

Belangende die steinmesselers hefft [342G] men an har bestadett die sith dore mett die pilers tho repariren, vor 4 daler, 19 st.

Item sieben pilers met rien undt plancken nies bekledeett. Datt hefft gekostet 7 riderguldens.

Item beidenn affdackenn baven ahn der kerchenn 3 rien gedaenn unnd die eine side mett plancken bekledeett, gekostet 2 daler.

Item meister Berentt twen ie stoele gemachett dar hie den torn medde beredden, einenn grotenn unnd einen kleinen bavan ahn die spitze, thosamen mett nagelen 39 st. gekostett.

Item den roster nies up gemakett met stilenn und schalen. Datt hefft gekostet 7 daler.

Item die mans die meister Berentt ahn denn torn mosten up und affwinden, die eine wass die koster, die will dar nicht aff hebben, die ander so dar tho holp unnd die die ledderen halden van Eibergen unnd wedderumme brachte, verdient 3½ daler.

Item smer tho den negelen gedaen, datt meister Berent gebruckede, belop 13 st.

Item mett als anderhalve riste leyen vor unnd na lathen upgadderer, so vann der [342G-v] kercken unnd torn waren gefallen. Dar mach men affgevenn wath men will, dan ich hebbe alle titt dar tho lude gewonnen.

Ditt belopt sich in der summa 144 daler unnd 10 st.

Item die verbeteringe ditt jar 1602 van die gardens bavenn hare pachte belop sich: 18 ½ daler, die iss tegens die vorige schultt, dar hefft Olthar 1 richsdaler tho gedaen.

Noch hebbenn die abdisse mett die semptlichen jufferen van der Honnepe twe daler vererett tho volleste umme spaendack ahn der kercken tho kopenn sinnen ock tho fulleste deser schultt.

Noch hebben die mannen so noch roggen schuldich sinnen ahn gelde betaltt 20 daler unnd 19 st.

Angaende dese cedula van den torn tho ridenn unnd steinmesselers, und den smitt, iss hett eine tegens den anderen aff- unnd doeth gereckentt. Bliiff die kercke die kerckmeister schuldich: 43 daler 10 st. Hirup hefft die kercke betaltt 20 daler.

Diese vorss. Rechenschup iss gescheitt up fridagh na Jacobi in biwesen der edlenn unnd ernvesten Diderich und Frans vann Belo, vater und sonne, und Raven Gevekothe, als itziger titt [342H] ahnwesende unnd ...rende dess kersspels Nede, in biwesen [...] mehr erffgenamen und hussluden und dess vagts. Unnd iss affgescheit datt men hir van eine copei laten schriiven sall up kosten der kercken und den adell mett underschrifte der kerckmeisternen aver andtworden.

Understont:

Diderich van Belo

Rave Geve Kote

Frans van Belo

Gerhartt Kottinck von Ahuss, vulmechtiger hern Johans Remen, pastorn tho Nede

Hermannus Helmichs, vice-pastor et vicarius in Nede

Rutger Kock

Dit iss dess vogts marck

Berent Hoeten, Arent Hoeten

Herman tho Hoente, coster

...rude Hoetenn.

Dass diese copia mith den principall rechenschafft der Nedenschen kirchen uffkumpsten unnd renten van den jair 1592 bess zum jair 1601 van entfanck unnd aussgabe van wordt zu worden accorderende befeinden worden beheuge ich Gerhardt van Wullen, notarius, mit dieser mine egen handt.

[Einde]

¹ J.G. Smit, 'Kerk en kerspel van Neede tot 1616', in: *BM 'Gelre'*, 1974, p. 49.

² Smit, a.w., p. 49, noemt Andreas Warnsinck als laatste pastoor van Neede. Hij baseert zich op het bekende werk van Th.A.M. Thielen, *Geschiedenis van de enclave Groenlo-Lichtenvoorde* (Zutphen 1966), p. 103-104. Warnsinck, vicaris te Groenlo, werd op 5 juli 1613 benoemd te Neede. Deze benoeming schijnt van korte duur geweest te zijn. In voetnoot 14 meldt Thielen echter dat Warnsinck op 19 september [1606!] bericht heeft gekregen dat iemand anders de Needse pastoorsplaats heeft verkegen. Van deze Andreas Warnsinck is (indien het één en dezelfde persoon betreft) het volgende bekend. In de Classicale vergadering van Zutphen d.d. 30 mei – 1 juni 1598, meldt Andreas Warnsinck namens de vicarissen van Groenlo, dat zij niet overgaan tot het calvinisme. Op 1 juli 1602 verschijnt Andreas Warrensinck namens Vorden in de classicale vergadering te Zutphen, vermoedelijk nog als pastoor, want de bij predikanten geëigende uitdrukking 'dienaar des Woords', ontbreekt. Hij krijgt een maand bedenktijd om te verklaren zich wel of niet aan de Reformatie te houden. In de vergadering van 29 maart 1603 verschijnt Warnsinck opnieuw en verklaart dan niet in te stemmen met de 'articulen der reformation' en zijn concubine te trouwen. Hij wordt door de Classis uit zijn ambt gezet. Vorden werd vacant verklaard. (*Classicale Acta 1573-1620, IX Provinciale synode Gelderland, Band II, Classis Zutphen, 1593-1620* (Den Haag 2012), p. 478 e.v. Groenlo was op 20 augustus 1597 door Prins Maurits veroverd, met als gevolg dat de kerspelkerk (met de stad, maar niet het kerspel) aldaar hervormd werd. Spinola heroverde de stad op 14 augustus 1606, waarna de stad katholiek blijft tot 19 augustus 1627. We mogen wel aannemen dat Warnsinck na zijn gedwongen vertrek uit Vorden weer teruggekeerd is naar Groenlo, waar – volgens Thielen (a.w., p. 91) - de invoering van het calvinisme mislukte in 1598. Warnsinck bleef in Groenlo tot zijn dood in 1635 ondanks pogingen elders (Neede en Lichtenvoorde) benoemd te worden.

³ Gelders Archief (GA), *Archief Heren van Borculo (AHB)*, inv.nr. 178.

⁴ Herbert Sowade, *Urkundenregest Pfarrarchiv St. Georg Vreden, 1330-1745* (Vreden 1982), pag.76.

⁵ Er is in de Needse kerk sprake geweest van waarschijnlijk twee officia of kerkdiensten. In 1507 is sprake van een officiant van de vroegmis in Nede, Henricus Ernstz (GA, AHB, inv.nr. 827). Verder is er in 1522 sprake van een officie gesticht door pastoor Philippus Korten op het altaar van het H. Kruis in Neede (GA, AHB, inv.nr. 177)

⁶ B.H.M. te Vaarwerk, *Rekening van de Heerlijkheid Borculo over 1580-1581*, Inleiding (SSHB Bronnenpublicatie 6, uitgegeven in 2008) en *De Tachtigjarige Oorlog in de Heerlijkheid Borculo. Schadelijst van eigenhorigen uit 1582*, Bronnenpublicatie te vinden op www.heerlijkheidborculo.nl

⁷ De kerkenkist van Vragender en inhoud werden ca. 1580 door de Munsterse domkoster en aartsdiaken in Groenlo en Neede, Bitter von Raesfelt, als volgt beschreven: 'So ist auch ihn der kirchenn zu Vragereen einen beschlagene kist gestandenn, dahr ihne der kirchen clenodie und ornamenta [kerkelijke kleding, misgewaden e.d.], siegele brieffe und rechticheit beider capellenn [nl. Lichtenvoorde en Vragender] ihne verschlossen gewessenn.'

⁸ Vicecureit: plaatsvervangend pastoor.

⁹ hasen = broeken

¹⁰ bundels

¹¹ Gudensdagh = woensdag

¹² Maken, tijdelijk repareren, noodvoorziening treffen.

¹³ Op havezate De Hoeve in Noordijk.

¹⁴ Goesen = Geuzen, oorspronkelijk de benaming voor de aanhangers van de Nederlandse Opstand, hier i.h.b. de legers van Prins Maurits die in 1596 Groenlo belegerden.

¹⁵ Dit zijn de Spaanse troepen.

¹⁶ Stiftskerk van Vreden.

¹⁷ Kerstmis (vgl. Weihnachten).

¹⁸ nooit

¹⁹ Iss wass [etwa]: ongeveer